

**Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická**

Bakalářská práce

Druhá generace Vietnamců v České republice

Kristýna Koplová

Plzeň 2013

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra sociologie

Studijní program Sociologie

Studijní obor Sociologie

Bakalářská práce

Druhá generace Vietnamců v České republice

Koplová Kristýna

Vedoucí práce:

Mgr. Alena Pařízková, Ph.D.

Katedra sociologie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2013

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2013

.....

Poděkování

Děkuji touto cestou mé vedoucí práce Mgr. Aleně Pařízkové Ph.D za odborné vedení, vstřícné jednání, trpělivost a cenné rady. Dále mému klíčovému informátorovi Adamu Giang Cong za užitečné připomínky, podporu a zprostředkování některých kontaktů. V neposlední řadě děkuji mým participantům a participantkám za jejich ochotu, která dala vzniknout této práci.

OBSAH

1. ÚVOD	1
2. TEORETICKÁ ČÁST	2
2.1 Vietnamští migranti	2
2.1.1 Příchod do České republiky	2
2.1.2 Uplatnění na trhu práce	4
2.1.3 Integrace a stratifikace	5
2.2 Druhá generace Vietnamců v České republice	8
2.2.1 Charakteristika druhé generace skrz label „banánové děti“	9
2.1.2 Identita druhé generace	12
2.1.2.1 Dvojitá tlak ve vztahu k identitě	15
2.1.2.3 Vlivy na utváření identity a vidění pozice	20
2.1.2.3.1 Rodiče	20
2.1.2.3.2 Postoje k Vietnamcům	23
2.1.2.3.3 Média	25
3. PRAKTICKÁ ČÁST	27
3. 1 Zvolená metodologie	27
3.1.1 Výzkumný vzorek	27
3.1.2 Sběr dat	28
3.1.3 Analýza	31
3.1.4 Etická stránka výzkumu	32
3.2 Výsledky	33
3.2.1 Kategorizace jedinců a charakter vzorku	33
3.2.2 Rodinné vztahy	36
3.2.2.1 Aspirace rodičů	36
3.2.2.2 Dětství	39
3.2.2.3 Rodiče	42
3.2.3 Hodnotové preference	45
3.2.3.1 Vrstevníci a přátelé	45
3.2.3.2 Vnímání rozdílů	47
3.2.3.3 Vztah k České republice - vidění domova	48
3.2.4 Vidění vlastní pozice v české společnosti	50
3.2.4.1 Okolí	50
3.2.4.2 Stereotypy o povolání Vietnamců	54
3.2.4.3 Média a kriminální jednání	56
3.2.4.4 Vzdělání	57
3.2.5 Vlastní přiřazení a identita	58

5. ZÁVĚR	61
6. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	64
7. RESUMÉ	70

1. ÚVOD

Od pádu komunistického režimu v roce 1989 došlo na našem území k mnoha významným změnám, jež se spolupodílely na výsledné podobě české společnosti tak, jak ji známe dnes. Jednou z oblastí, na kterou měl tento politický převrat významný vliv, byla právě problematika migrace [Leontiyeva, Vávra (eds.) 2011: 14]. Dle evidence Českého statistického bylo ke konci roku 2010 v České republice evidováno 60,3 tisíc vietnamských státních příslušníků [Němeček 2012]. Vzniklá skutečnost nás zavádí nejen k otázkám charakteristik jejich etnické skupiny obecně, ale především k problematice dětí těchto migrantů, neboť jejich početní zastoupení na našem území se stále zvyšuje. Tyto děti se staly součástí životů mnoha českých jedinců, a to především v okruhu vrstevníků a přátel této mladé vietnamské generace. Přesto si někteří z nás nedokáží představit, čím je právě jejich život specifický a s jakými situacemi se musejí tito jedinci v každodenních interakcích střetávat.

Obecně lze říci, že jsou konfrontovány dvěma různými prostředími. Z jedné strany na ně působí vliv rodičů a komunity jako jakýchsi udržovatelů vietnamské kultury a hodnot. Kdežto z druhé strany se potýkají s vlivem svých vrstevníků a českého školství [Bittnerová, Moravcová 2006: 332]. Nároky obou těchto světů se však nemusí vždy shodovat, a to především ve svém typickém charakteru a vžitých hodnotách.

Tyto všechny možné vlivy se jistě značným způsobem odrážejí na jejich pojetí sebe sama, tedy i na jejich identitě. Proto by tato práce měla poskytnout náhled na svět jejich optikou a charakterizovat tak jejich identitu a vidění vlastní pozice v rámci českého kontextu. Dále by měla nahlédnout i na podobu jejich rodinného života, a tím najít shodné linie a provázanosti mezi jednotlivými aspekty jejich života.

Práce se však nebude zabírat všeobecně vietnamskými dětmi, ale soustředí se pouze na druhou generaci této menšiny. Jejím předmětem a především předmětem empirického výzkumu budou pouze ti jedinci, kteří se na území České republiky buďto narodili, či zde od útlého dětství byli socializováni. Teoretická část práce nás seznamuje s daným tématem prostřednictvím literatury, jež se již dotýká tohoto tématu, vysvětluje základní pojmy, nastiňuje kontext, ze kterého tyto děti vycházejí a poukazuje na aspekty, které ovlivňují podobu jejich identity. Empirická část práce představuje výzkumné šetření, které je postaveno na kvalitativní metodologii. Popisuje určité aspekty jejich života, jejich percepce a pokouší se charakterizovat jejich vlastní identitu a vidinu své pozice v rámci většinového kontextu České republiky.

2. TEORETICKÁ ČÁST

2.1 Vietnamští migranti

2.1.1 Příchod do České republiky

Vietnamci, jak je známe dnes, k nám přišli záhy po vzniku Vietnamské demokratické republiky, která vznikla v roce 1945. Pouhých pět let poté, tedy v roce 1950, navázalo bývalé Československo diplomatické vztahy, které byly dalších čtyřicet let ve znamení přátelství a spolupráce [Černík 2006: 85]. České území však tato menšina osidlovala v několika vlnách.

Podle dostupných záznamů úplně první Vietnamci přišli do České republiky v roce 1950. V roce 1951 bylo z Vietnamu vysláno na sto válečných sirotků. Ti byli umístěni v dětském domově v Chrastavě u Liberce. Po čtyřech letech byli posláni zpět do své vlasti. Zůstalo jen patnáct nejstarších, kteří zde vystudovali české vysoké školy [Martínková 2006: 168].

Do padesátých let, záhy po příjezdu těchto sirotků, bývá datována první vlna vietnamských imigrantů, kteří sem přicestovali za účelem vystudování a následnému získání praxe, přičemž se poté měli vrátit zpět do své vlasti [Kocourek 2002: 44]. Většinou zaujímali pozice v technicky zaměřených oborech. Byla na ně kladena však vysoká míra kontroly. Do roku 1980 byly vietnamským příslušníkům zakázány samostatné vycházky, dokonce jim byl udělen zákaz stýkat se s opačným pohlavím, neboť jejich působení v české společnosti mělo předně reprezentovat samotnou Vietnamskou demokratickou republiku. Proto se zde projevovala snaha eliminovat jakékoliv rušivé elementy, které by je měly odkloňovat od pilného studia. Teprve až v roce 1982 jim byl povolen vztah Vietnamce a Vietnamky za předpokladu, že vietnamská žena zde nesměla otěhotnět [Martínková 2006: 169]. Podle dochovaných záznamů, se nesměli tito jedinci vietnamského občanství jakkoliv stýkat s místními obyvateli, což bylo podrobena silné kontrole. Za neuposlechnutí tohoto požadavku jim hrozilo odeslání zpět do Vietnamu, kde jim mohl hrozit soud, dokonce i vězení [Bittnerová; Moravcová 2006: 319].

Další vlna byla v 60. letech. Tato vlna byla výrazně početnější než ty předchozí. Za pracovními příležitostmi sem přišlo 2100 lidí vietnamské národnosti [Bittnerová; Moravcová 2006: 319]. Následující vlna z 80.let byla ukotvena smlouvou o tzv. odborné přípravě občanů Vietnamské demokratické republiky v Československu. Ta jim měla přinést především praktické i teoretické poznatky a získání odborné praxe, která by následně posloužila k obnovení vietnamské ekonomiky, jež byla poničena válkou. V roce 1981 sem bylo posláno na třicet tisíc vietnamských občanů, kteří byli povětšinou obsazeni do dělnických profesí [Kocourek 2002: 44-45].

Po pádu komunistického režimu v roce 1989 byly zrušeny smlouvy a dohody z let socialismu a nové smlouvy nebyly vytvořeny. Proto období mezi lety 1990-1991 bývá nazýváno jako tzv. období mezihry [Vlček

2008]. Nově vzniklá politická situace byla ve znamení přerušení vztahů s Vietnamem, kdy byly ukončeny všechny hospodářské a politické styky. V rámci této změny docházelo k odstupování od smluv [Černík 2006: 90-92]. Vietnamská socialistická republika se zasazovala o návrat svých občanů, neboť v těchto politických změnách spatřovala hrozbu. Tento tlak nebyl však příliš důsledný a Vietnamci buďto zůstali, anebo odešli do jiných států Evropy. Dne 25.4.1991 byl podepsán protokol o spolupráci obou zemí. Tímto krokem bylo ukončeno tzv. období mezihry a jejich opětovné spojení bylo oběma stranami hodnoceno jako žádoucí [Vlček 2008].

Československé zákonodárství obsahovalo mnoho mezer, které vyústily v snadné získání pracovního a pobytové povolení. Vietnamští příslušníci nadále opouštěli svá rodiště, neboť v Čechách poznali lepší ekonomické podmínky. Odjížděli ze svých domovů a začali zde podnikat. K hromadným odchodům docházelo i díky špatné ekonomické situaci ve Vietnamu, kde se byla vysoká nezaměstnanost, korupce a klientelismus. Přicházeli sem společně i se svými rodinnými příslušníky za vidinou lepšího ekonomického zisku a zajištění rodinných příslušníků, kteří zůstali ve Vietnamu. V Čechách se jim zamlouvala vize evropského vzdělání, které by poskytli svým potomkům [Bittnerová; Moravcová 2006: 319-320]. V tomto období nepřicházejí jen z Vietnamu, ale i ze Slovenska, Polska, Maďarska a po roce 1993 i z Německa [Martínková 2006: 173-174].

2.1.2 Uplatnění na trhu práce

Na rozdíl od období jejich působení v Československu, kdy byli zaměstnáváni především v dělnických pozicích v rámci průmyslových závodů, migranti z Vietnamu se v 90. letech dokázali rychle adaptovat na mezery v nabídce a prodávali levný textil, obuv a elektroniku. Jejich aktivity se soustřeďovaly směrem k tržištím a stánkům, kde nabízeli své zboží [Hofírek 2009]. V 2. polovině 90. let se jejich obchodní aktivity

přesouvaly do kamenných obchodů a docházelo k větší pestrosti forem podnikání. Začali působit v sektoru prodeje rychlého občerstvení, překladatelských a zprostředkovatelských služeb a v prodeji speciálních potravin. Na počátku 21. století se změnila poptávka majoritní společnosti. V důsledku konkurenční tlaků svých krajanů a obchodních řetězců se česká společnost začala více orientovat na kvalitu zboží nezávisle na její ceně, což způsobilo úpadek zájmu o jejich zboží. Nově se zde prosadili úspěšní obchodníci, kteří prorazili v nevietnamských obchodních centrech, jako je třeba řetězec sportovního oblečení Sportisimo nebo asijské fast-foody Panda, Art Home a Li Vie [Martínková 2006: 178].

Mnozí z nich vlastnilo a stále vlastní živnostenské oprávnění. Avšak s rostoucím počtem dalších migrujících se mění jejich zaměření na trhu práce, kdy vedle obchodníků samostatně výdělečně činných, nastupují i do zaměstnaneckých postů. To je svým způsobem výhodné pro české zaměstnavatele, neboť cizinci obecně neočekávají vyšší plat, pracují často nad rámec pracovní doby a rovněž za daleko horších pracovních podmínek [Leontiyeva, Vávra (eds.) 2011: 14].

2.1.3 Integrace a stratifikace

Jejich zapojení a fungování ve společnosti můžeme rozlišit podle doby příchodu. Tento faktor určuje tři odlišné vrstvy. První vrstvou jsou starousedlíci, kteří se převážně stali vůdčími osobami podnikatelského a společenského života ve vietnamské komunitě. Druhou vrstvou jsou ti, co přicházejí po roce 1989 a během devadesátých let. Tito jedinci tvoří převážně střední třídu podnikatelů. Třetí skupina, jež je novou vlnou přicházejících až po roce 2000, se nachází nejspodněji ve společenském žebříčku, neboť se jedná o nově příchozí, kteří nemají se zdejšími životem tolik zkušeností [Martínková 2010: 22].

V rámci tohoto rozdělení můžeme rozlišit i specifickou skupinu Vietnamců, jejichž oddělovacím prvkem je důvod a záměr jejich příjezdu. V tomto ohledu se jedná o ty přistěhovalce, jež sem přicházejí čistě z ekonomických důvodů, avšak se zde nehodlají usadit. Většinou pracují v etnicky vyhraněných obchodních centrech, kde pracují bez toho, aby se museli učit český jazyk. Jejich integrace tedy spočívá v pouze v integraci do ekonomického systému. Pokud by jejich participace v České republice nepřinášela zisk, tak by odsud již odešli. Jedná se o skupinu jedinců, kteří se nijak neintegrují do České společnosti [Martínková 2010: 22].

V rámci migrace vietnamských občanů dochází ke střetu jejich původní kultury a kultury hostitelské země, tedy České republiky. Kultura v tomto pojetí představuje jakýsi soubor hodnot norem, vzorů či pravidel daného společenství, které ovlivňují to, jak příslušníci budou v určitých situacích reagovat, uvažovat či jak se budou chovat, neboť zde fungují tzv. naučené kulturně podmíněné algoritmy [Nový (eds.) 1996: 11–12]. Pokud však mluvíme o střetu dvou kultur, můžeme navázat na tzv. proces akulturace, ke kterému dochází v případě, kdy jedinec prochází sociální a kulturní změnou, kterou zapříčiní kontakt imigrantské menšinové skupiny s dominantní většinovou kulturou. Podle J. Berryho lze dojít k následujícím čtyřem možným strategiím, jak se s touto situací vypořádat. První strategií je tzv. integrace, kdy dochází k zachování určité míry kulturní identity, přestože jedinci udržují vztah i s majoritní společností. Mohou tedy přijmout kulturu své hostitelské země, avšak ponechávají si i svou původní. Druhým typem je tzv. asimilace, kdy jedinci se vzdají svého kulturního dědictví a stanou se součástí majoritní společnosti. Třetí možnou variantou je tzv. separace, při které jedinci zachovávají plně svou kulturní identitu a neudržují vztahy s dominantní kulturou. Posledním typem je marginalizace, kdy si daná skupina nezachová svou kulturní identitu, ani neudržuje vztahy s jinými etniky, tedy ani s dominantní kulturou [Berry 2001: 618-620].

Vietnamci jsou pro své časté podnikatelské schopnosti a pracovitost poměrně dobře integrováni do ekonomického systému v České republice, což je u této skupiny nejvíce výrazné. Tato původně homogenní skupina imigrantů se postupně značně diferencovala a dnes ji můžeme označit za vnitřně heterogenní. Tyto rozdíly jsou způsobeny jejich růzností ohledně výše příjmů, dosaženého vzdělání, jazykové vybavenosti, trávení volného času a společenských vztahů [Hofírek, Nekorjak 2009: 164-194].

Obecně mají zde žijící vietnamští migranti tendenci se shlukovat do svých vietnamských komunit, a proto je tato minorita vnímaná jako velice uzavřená, izolovaná a samostatná, bez výrazné potřeby integrovat se do české majoritní společnosti. Tato situace není v jejich kontextu brána jako něco významně neobvyklého či ojedinělého, neboť takovéto tendence jsou registrovány i jiných státech Evropy, především pak ve Spojených státech amerických, kde dochází k vytváření celých asijských měst a čtvrtí [Kocourek 2005]. Podobné tendence jsou však zaznamenané i u imigrantů z Koreje a Číny, kdy jsou považovány za skupiny, jež vytváří lineární etnicitu a tím i silnou etnickou komunitu v USA [Zhou a Portes in Watters 1994: 802]. Tyto snahy první generace pramení ze silného pouta, které si uchovávají k rodné zemi, neboť jejich záměry směřují k uchování si vietnamské kultury s ohledem na odlišnost krajanů [Martínková 2010: 26]. Uvádí se, že na separovanosti vietnamské komunity se podílejí následující faktory, jako jsou ekonomické důvody, jazyková bariéra, kulturní odlišnosti, geografická vzdálenost obou zemí, vzájemná provázanost a hierarchie komunity [Martínková 2010: 27].

Komunity často plní různé funkce. Jednak obecně sdružují zdejší vietnamskou národnost, kterým často pomáhají, když se dostanou do špatné životní situace, zastupují je na úřadech, poskytují jim finanční pomoc v nouzi. V tomto směru smíme tvrdit, že komunity fungují jako jakási záchytná síť ve smyslu podpory. Dále pořádají různé kulturní akce,

kteří se mohou pojit s oslavami některých svátků jako je oslava Nového lunárního roku, či pořádají různé sportovní aktivity a v neposlední řadě oceňují děti za vynikající studijní výsledky [Martínková 2010: 227-28].

2.2 Druhá generace Vietnamců¹ v České republice

V rámci migrace vietnamských občanů, kteří se na území České republiky usadili, přivezli si sem své rodiny či zde svou rodinu založili, začíná do popředí vstupovat problematika dětí těchto vietnamských imigrantů, jež mají zcela jiné integrační strategie než jejich rodiče. Můžeme tedy tvrdit, že jejich strategie se liší v tom, že tyto děti nastoupily na cestu intenzivní integrace do většinové společnosti [Bittnerová, Moravcová 2006: 167].

Pojem druhá generace je pojmem, který má zahrnovat jedince, kteří mohou být označeni jako děti přistěhovalců. Portes a Zhou ve své práci navazují na to, že tento termín má být vnímán jako koncepční rámec pro uchopení této skupiny [Portes, Zhou 1993: 75]. V této práci bude termín druhá generace vietnamské imigrace navazovat na autorku Min Zhou, která děti vietnamských imigrantů diferencovala podle věku v době jejich příjezdu. V jejím pojetí druhá generace představuje jedince, kteří se zde buďto narodili nebo na území hostitelské země přijeli v brzkém věku nepřesahující hranici čtyř let. V návaznosti na to a pro úplnost celého rozlišení definovala i tzv. 1,5 generaci vietnamských imigrantů, jež je definována tak, že na území hostitelské země dorazili v intervalu pěti až třinácti let [Zhou 1997: 65].

---

¹ V této práci je pojem Vietnamci používáno jako ryze neutrální kategorie, jenž pojmenovává tuto etnickou a národní skupinu. Avšak v rámci empirického šetření se došlo k závěru, že někteří jedinci z řad této druhé generace mohou toto pojmenování vnímat negativně vzhledem k mediální prezentaci této skupiny a vědomí negativního přijetí ze strany české společnosti. Avšak přesto byl tento termín záměrně ponechán, neboť má podtrhovat celý význam této práce, jež má poukazovat na vlastní hodnocení jejich pozice v rámci české společnosti.

2.2.1 Charakteristika druhé generace skrz label „banánové děti“

Tyto děti, jak již bylo v úvodu zmíněno, jsou pod tlakem obou kultur, vietnamské i české, a často zastávají ambivalentní vztah k majoritnímu prostředí, které je pro ně původem sice cizí, ale je každodenně prožívané. Tyto děti bývají tedy ovlivněny pozitivy i negativy obou těchto kultur [Kocourek 2002: 6]. I proto si vysloužili přezdívku tzv. banánových dětí, která metaforicky odkazuje na to, že na povrchu jsou žlutí, ale uvnitř bílí, což má symbolizovat, že sice vypadají jako Vietnamci, ale chovají se a jednají jako Češi [Martínková 2008].

V charakterizování druhé generace vietnamských imigrantů současnou literaturou, nastává jistá komplikace v tom, že v dostupných zdrojích není přesně určeno, o jakou skupinu se jedná a zda se skutečně mluví jen o druhé generaci této etnické skupiny jako v mém vymezení. Chybí tedy zásadní informace spojená s jejich věkem v době příjezdu. Ve většině případů bývají pojmenováni jednoduše jako děti vietnamských migrantů. Přesto je v celé práci nastíněna jejich charakteristika, která je jistě jakýmsi mixem obou skupin, tedy druhé generace v mém pojetí a dětí, které sem přijely ve věku staršího čtyř let. Avšak na postihnutí celkových charakteristik to nebude mít žádný zásadní vliv, naopak může tento fakt poskytnout prostor k reflektování některých nesouhlasných aspektů.

Tyto děti se na naše území dostávají buď tak, že sem přijedou za svými rodiči v momentě, kdy je jsou schopni rodiče zabezpečit, nebo se v České republice přímo narodí. Obvykle jsou pojmenovány českými jmény, která jsou vybírána na základě fonetické podobnosti prvního písmene jejich vietnamského jména a to proto, aby se předcházelo špatné srozumitelnosti [Martínková 2010: 39-40]. Život těchto dětí se odvíjí od toho, v jakých podmínkách žijí. Jejich denní program se výrazně neliší od českých dětí až na to, že většinu dne jsou v družinách, ve škole

a s rodiči se vidí jen ve večerních hodinách, neboť rodiče bývají značně pracovně vytíženi [Bittnerová, Moravcová 2006: 312-322]. V českém prostředí je rozšířena i tendence svěřování těchto dětí českým ženám, většinou středního nebo staršího věku. Tento fenomén je znám jako instituce českých tet, který je nejobvyklejší především v západních Čechách [Martínková 2006: 176].

Druhá generace, jež zpravidla nemívá problémy se zvládnutím jazyka, často i s ostatními vietnamskými dětmi 1,5 generace, vyniká nad svými českými spolužáky ve studijních výsledcích a absolvují cizojazyčná gymnázia a následně i vysoké školy. Rodiče na ně ohledně vzdělání kladou velký tlak a považují vzdělání za jejich prvořadý úkol, neboť to vnímají jako předpoklad úspěchu v majoritní společnosti. Podle provedených výzkumů se jejich průměr na základních školách pohybuje kolem hodnoty 1,3 a na středních školách kolem 1,7. Nejčastěji si volí vysoké školy ekonomické a technické obory. Tato jejich volba ale musí být rodiči vnímána jako perspektivní [Martínková 2010: 35-36].

Ve svém volném čase se stýkají se sourozenci a příbuznými, někteří tráví volné víkendy s rodiči na tržnicích. Jejich volný čas mnohdy zaplní i různé druhy doučování, kdy navštěvují i soukromé učitele. Chlapci většinou hrají podle zjištění fotbal a dívky celkově nemají sport rády [Bittnerová, Moravcová 2006: 322-323].

V rámci českého prostředí charakterizovala Šárka Martínková dvě základní skupiny těchto dětí, které se mohou ve svých životních aspiracích odlišovat. První skupinu tvoří převážně ti, co přišli do České republiky většinou v devadesátých letech a zažili obchodní začátky svých rodičů. Tyto děti si podle autorky díky zkušenostem jako je zima, která panovala na tržištích v době, kdy je neměl kdo hlídat, jsou plně vědomy tvrdé práce a odříkání svých rodičů, což se silně odrazilo v jejich získávání hodnot a postojů k životu. Tyto jejich brzké zkušenosti mají vliv

na to, že si uvědomují cenu a důležitost svého vzdělání. Tito jedinci si také rovněž uvědomují stále svůj původ [Martínková 2010: 39-40].

Druhou skupinu tvoří jedinci, kteří se v Česku narodili nebo jsou to jedinci vyrůstající zde od útlého věku. Tito jsou plně etablováni do podnikání rodičů v rámci jejich stabilního rodinného života. Podle autorky u této skupiny výrazně klesá ambicióznost, nemají takový vztah k zemi svého původu a často nechtějí mluvit vietnamsky. Jako svůj domov označují většinou Českou republiku a k Vietnamu neprojevují žádný výrazný vztah [Martínková 2010: 39-40]. Tato skupina bude právě předmětem i přiloženého výzkumu, neboť mě bude zajímat druhá generace této vietnamské imigrace, jež je v mém výzkumu takto vymezena.

Tím, že vietnamské děti navštěvují běžně české školy, jsou vzdělávány podle českého vzdělávacího systému, se více seznamují s dějinami a zvyky českého národa, avšak nic se nedozvědí o zemi svého původu a o jejích dějinách. Hlavním problémem, jenž se dostává do popředí, je hlavně otázka jejich mateřského jazyka. Mnozí z nich se nikdy neučili vietnamské písmo a rovněž mnoho z těchto dětí vietnamský jazyk ani dobře neovládá, dokonce s ním mluvit ani nechtějí [Martínková 2008: 189]. Tato neznalost je ve značné míře způsobena tím, že jsou vzděláváni v českých školách, tudíž mluví především česky a díky pracovní vytíženosti svých rodičů nemají možnost mluvit vietnamsky [Hofírek, Nekorjak 2009: 183]. V rámci rodinného uskupení sourozenci mezi sebou mluví povětšinou česky, avšak s rodiči mluví vietnamsky. Nacházejí se však i takové případy, kdy rodiče na své děti mluví česky i přes pouze průměrnou znalost českého jazyka [Martínková 2006]. Problematika jazyka není však zanedbatelná. Kupříkladu prezident John Adams řekl, že *„jazyk neovlivňuje pouze formu vlády, ale i rozpoložení, cítění, postoje a způsoby chování lidí.“* [Portes, Schauffler 1994: 642].

V tomto směru se rozpoutávají debaty ohledně dopadů na děti vyrůstající v bilingvistickém prostředí vzhledem ke vzdělanostním a profesním aspiracím. Jedna větev názorů se zasazuje o to, že bilingvismus vytváří neúspěch, selhání, neschopnost a zmatek a vede k poškození pocitu pohody u dětí imigrantů. Mnohé studie se však proti tomu staví, neboť dokládají, že bilingvismus má naopak pozitivní vliv na školní úspěch dětí [Portes, Schauffler 1994: 642-643].

Značnou roli v tomto kontextu sehrává i samotná národnost a gender. Národnostní původ svým specifickým charakterem určuje, zda lidé budou mít tendenci si původní jazyk spíše zachovat, či naopak. Ohledně genderu se ukazuje, že ženy, jež jsou spíše v ústraní domova, mají větší šanci na zachování rodné řeči [Portes, Schauffler 1994: 644-645]. V našem kontextu můžeme navázat na vysokou národní hrdost Vietnamců, která je jejich výrazným rysem [Kocourek 2002: 9-10]. Z tohoto důvodu lze předpokládat, že by mohla vést k udržení znalosti vietnamského jazyka u druhé generace za předpokladu, že národní hrdost bude rodiči na tyto jedince přenesena.

Většinou dochází k takovému jevu, kdy druhá generace obvykle používá svůj původní jazyk doma, avšak v práci či ve škole mluví jazykem hostitelské země. Avšak třetí generace je pověstná tím, že se hostitelský jazyk přesouvá i do domácího prostředí [Portes, Schauffler 1994: 643].

2.1.2 Identita druhé generace

Identita je v podání Jany Křížkové překládána jako stejnost či totožnost [Křížková 2006: 87]. Obecně však není pojem identity tak jednoduchý, neboť na něj můžeme nahlížet hned z několika hledisek - filosofických, psychologických, pedagogických a jiných, které ale popisují stejný proces. Samotným použitím pojmu proces navazují na myšlenky Karla Rýdla, který mluví o tom, že identita jedince se neustále proměňuje

s jeho vlastním vývojem a rozvojem [Rýdl 2006: 90]. Nemůžete tedy chtít pojmout identitu jako jakýsi neměnný stav. Z oblasti psychologie se nám nabízí vysvětlení, že *„Já je funkcí, která určuje identitu člověka i její kontinuitu v čase. Je centrem osobnosti, zpracovává a sjednocuje veškerou zkušenost, integruje a koordinuje většinu projevů člověka.“* Tedy ve výsledku dochází k vytvoření tzv. obrazu Já [Vágnerová 1996: 102].

Vladimíra Heřmanová navazující ve své práci na významné osobnosti jako je G. H. Mead a B. Geist hovoří o tom, že člověk obsahuje mínění o sobě samém a zaujímá zainteresovaný vztah sám k sobě jako k určité hodnotě. V návaznosti na G. H. Meada tvrdí, že aby člověk byl schopný porozumět sám sobě, je zde nutný dialog s druhým, který až poté ve výsledku utváří naše Já [Heřmanová 2006: 93]. Podobným způsobem definuje identitu i Josef Kružík navazující ve své práci na významného fenomenologického filosofa Emmanuela Lévinase, který rovněž potvrzuje, že Já nevzniká ve vztahu k sobě samému, ale až v rámci interakce Já a Ty, či Já a Druhý, kde si Já si zakládá na vzájemné odlišnosti [Kružík 2006: 83-84]. Můžeme tedy říct, že obraz vlastního Já je v tom případě ovlivněn vnímáním své pozice v rámci pohybu v sociálním poli, kde dochází k utváření identity za působení faktorů jako jsou kulturní odlišnosti, různosti zvyků, tradic, jazyka a vzhledu. Díky těmto atributům dochází k pojetí sebe sama [Heřmanová 2006: 93]. Zde vystupuje velice důležitý aspekt vztahu Já a okolního světa, kdy je potřeba si uvědomit, že člověk není jen jakousi izolovanou jednotkou, ale pohybuje se ve světě, který poznává a hodnotí.

Osobnost je charakterizována na základě shody a odlišnosti a stává se vždy součástí nějaké specifické skupiny. První skupinou je tzv. etnická identita. Jak už toto sousloví napovídá, je potřeba se seznámit s významem slova etnicita. Pojem etnicita označuje kulturní praktiky a názory určité skupiny lidí, které se odlišují od ostatních. Příslušníci takové

skupiny při konfrontaci s jinými skupinami vnímají kulturní rozdílnost a stejně tak to vnímá i majoritní společnost. Tyto skupiny se od sebe mohou odlišovat téměř čímkoliv, ale většinou se jedná o rozlišení postavené na odlišnosti jazyka, původu, dějin, náboženství atd. Tyto vnímané rozdíly jsou pochopitelně naučené [Giddens 1999: 228].² Na podobné myšlenky navazoval i Arne B. Mann, který přichází s pojmem tzv. etnické identity. Zdůrazňuje, že hlavním determinantem etnické identity je subjektivní faktor, který je spojen s emocionálním charakterem toho, jak se člověk sám cítí. „*Etnická identita je vědomí příslušnosti k jistému etnickému společenství (národu), tedy etnická identita má emocionální charakter (jsem tím, kým se cítím).*“ [Mann 2006: 64]. Prostředkem k vybudování této etnické příslušnosti jsou tzv. etnické stereotypy, které představují hodnotové postoje a ustálené představy dané etnické skupiny, které si osvojujeme především v rámci školy a rodiny. Tyto stereotypy jsou zevšeobecněním určitých kulturních znaků [Mann 2006: 64-65]. S etnickou identitou je spjat i termín národní identity. Co se týče teoretického vymezení národní identity je jednou z kolektivních sociálních identit. Lze ji definovat jako pozitivní vztah jedince k jeho národu [Carey in Vlachová, Řeháková 2004].

Avšak v kontextu střetu majority s minoritou navážeme na slovenské sociální psychology Bacovou, Plichtovou aj., kteří poukazují na to, že etnická identita se vztahuje k minoritě, zatímco příslušnost k většině je druhem národní identity. Posledním pojmem v tomto kontextu je termín tzv. menšinových identit. Do této skupiny se mohou řadit nejen jednotlivci patřící do etnické či národnostní skupiny, ale všichni jedinci, kteří jsou příslušníci jakékoliv menšinové sociální skupiny [Heřmanová 2006: 94].

---

² Etnicita však nesmí být mylně zaměňována s rasou, neboť rasa stojí na snaze lidí diferencovat lidstvo na základě nějakého rasového klíče, jenž chtěl vytvořit základní typy ras. To však není z pohledu biologie možné, neboť genetické rozdíly uvnitř dané rasy, které sdílejí zjevně podobné rysy, jsou právě tak velké jako mezi jednotlivými rasovými skupinami.

V rámci tendence lidí vymezovat svou pozici vůči druhému, tedy neustále svět rozdělovat dichotomií „my“ a „oni“, dochází v životě lidí k tzv. skupinové identifikaci, kdy lidé na základě určité odlišnosti a stejnosti jsou součástí určité skupiny. Do této skupiny jsou zařazeni buď vlastním přičiněním vycházejícím z jeho vlastní volby vzdělání, profese atd., nebo se do této skupiny dostanou bez vlastního přičinění na základě pohlaví, barvy pleti či generace atd. Takovéto jednání je založeno na lidské přirozené představě, že člověk vždy musí někam patřit [Mann 2006: 63-65].

V důsledku neustálého rozlišování mezi lidmi a vymezování vlastního Já vůči druhému dochází ke vzniku pojmu cizinec. Můžeme navázat na klasického německého sociologa Georga Simmela, který pojal cizince jako sociální typ zastávající zvláštní roli ve společnosti, neboť do dané skupiny nepatří, avšak není úplně neznámý. Společnosti mu jsou připisovány určité vlastnosti a očekávání [Simmel 2006: 26-33]. Podle Karla Rýdla cizinec není cizí kvůli tomu, že pochází z jiné země, vyznává jiné hodnoty a kulturu, ale protože ho společnost charakterizuje jako cizince, což má právě vliv i na vnímání vlastní identity, neboť samotná migrace je velice silnou osobnostní zkouškou pro každého jedince. Zde však o to významněji vstupuje problematika dětí cizinců, které se již v cílové zemi migrace narodily. Tyto děti bývají vnímány jako cizinci v zemi původu svých rodičů, ale i rovněž v cílové zemi, ve které se narodily. Proto se těmto dětem přezdívá interkulturní děti [Rýdl 2006: 90-92].

2.1.2.1 Dvojitý tlak ve vztahu k identitě

Na druhou generaci působí různé etnické vlivy. Na jedné straně vliv rodičů a na druhé straně jde spíše o národní vlivy české společnosti. V této situaci může dojít k pochybnostem o vlastní identitě. Vladislava

Heřmanová to nazvala jako tzv. ztrátu identity, kdy jedinec v rámci působení rozdílných vlivů nedokáže rozpoznat, kde se nalézá jeho vlastní Já, což může vést až ke krizi identity, která je charakteristická svou nejistotou [Heřmanová 2006: 93].

Rodiče, kteří mají stále vybudovaný značný vztah se svou rodnou zemí, vyžadují od svých dětí dodržování tradičních vietnamských hodnot a vzorců chování. Poslušnost, rodinnou sounáležitost a pokoru jim ale díky působení české majoritní společnosti ji nestačili náležitě vštípit, což mnohdy může vést ke vzájemným nedorozuměním a konfliktům [Černík 2006: 156]. Vietnamští rodiče jim tímto způsobem vštěpují pravidla a normy jednání, které nejsou pro ně v českém kontextu využitelné. Vietnamští potomci v tomto smyslu volí mezi dvěma kulturami. Mezi českou kulturou, která je každodenně prožívána, ale zakázána a mezi vietnamskou kulturou, která je zase přikázána z pozice rodičů či komunity, ale není natolik prožívána [Černík 2006: 156-157].

Tato situace může vést k pocitu jakéhosi vnitřního konfliktu, kdy sami tito jedinci nevědí, kdo jsou a do jaké společnosti patří. Podle zjištění Šárky Martínkové takovýmto zmateným stádiem prochází většinou v určitém věkovém období, nejčastěji v životní tranzici střední školy [Martínková 2010: 33].

Na tyto jedince působí hned několik různých faktorů, které mají vliv na utvoření jejich vlastní identity. Z mého pohledu patří mezi nejvýznamnější faktory mající vliv na dané jedince především role a vliv rodičů, vliv tzv. peer groups, tedy vrstevnických skupin, vědomí postavení a popularity jejich etnické skupiny v rámci českého kontextu. Tyto jednotlivé aspekty budou v následujícím textu popsány a rovněž analyzovány v empirické části práce.

Realizované výzkumy přinášejí další jisté aspekty, jenž mají vliv na utvoření identity jedince. Kupříkladu Mary C. Waters se explicitně

vyslovuje k tomu, že mezi faktory ovlivňující identitu mladých potomků imigrantů patří sociální a třídní původ rodičů, jejich sociální sítě, do kterých jsou zapleteni, typy škol, které děti navštěvují a rodinná struktura [Watters 1994: 803].

Ohledně lidského kapitálu panuje předpoklad, že čím vyšší míru tohoto kapitálu budou mít rodiče, tím vyšší mají jejich děti šance být v životě úspěšní. Finanční kapitál je zase v tomto ohledu více než jasný, neboť čím více mají rodiče finančních prostředků, tím mohou svým dětem poskytnou i jinak finančně náročné vzdělání. Mary Waters přichází se zjištěním, že sociální kapitál nahradí chybějící kapitál lidský a finanční, který vietnamští rodiče díky jejich umístění v chudinských čtvrtích a nízkému vzdělání postrádají, ale přesto aspirace jejich dětí na vzdělání jsou značně vysoké. Ti jsou ve svých studiích téměř vždy úspěšní. To je způsobeno přítomností funkční komunity, jež zde působí a poskytuje dětem dostatečný sociální kapitál. Zde je etnicita chápána jako zvláštní forma sociálního kapitálu [Watters 1994: 824, 831-832].

Dalším důležitým faktorem je samotná struktura rodiny. Předpokládá se, že lidé, kteří více lpí na tradičních hodnotách své komunity se v rámci ní daleko více angažují. Na druhé straně zase v úplných rodinách panuje předpoklad, že děti které mají podporu v obou rodičích, mají lepší výsledky ve vzdělání [Waters 1994: 821,840]. Naopak zde působí i přesvědčení, že pokud mladí tráví často svůj čas na ulicích, dochází zde k jistému stupni odcizení od rodičů, které má za následek kupříkladu užívání drog [Waters: 824, 831-832].

Dále se zde může projevovat vliv zaměstnaneckého statusu jejich rodičů, neboť se spekuluje o tom, že děti nových migrantů mohou v rámci úpadku socio-ekonomického statusu rodičů, tedy i úpadku prestiže jejich zaměstnání, odmítat akceptovat nízce placenou práci svých rodičů [Waters 1994: 800]. To se pojí i se samotnými předsudky vůči jednotlivým

typům zaměstnání, kdy děti v českém prostředí mohou pociťovat, že je na ně nahlíženo jako na trhovce, neboť je dlouhou dobu s touto profesí spojována právě jejich etnická skupina. V důsledku toho se mohou tyto děti potýkat s negativními pocity. Často mohou uvažovat tak, že trhovce je ten, kdo neumí dobře komunikovat česky, a proto je hloupý. V návaznosti na to se objevuje mnohdy fakt, že se děti vietnamských imigrantů stydí za práci svých rodičů na tržišti [Bittnerová, Moravcová 2006: 333-334]. Další možný vliv můžeme zpozorovat v míře diskriminace, kterou pokud ji jedinec pociťuje, může mít značný a velice rozličný dopad [Waters 1994: 800]. Všechny tyto i jiné vlivy nemají přesně jasný výsledek svého působení a je potřeba je vnímat propojeně.

V americké společnosti si rovněž všímají konfliktu mezi vnucovanou kulturou vietnamské komunity a tlakem směřující k asimilaci s většinovou americkou společností. V rámci toho představují i určité prvky, jež v negativním směru ovlivňují integraci cizinců celkově. Jsou jimi jazyk, náboženství a barva pleti, které vidí američtí výzkumníci jako značný prvek znevýhodnění [Zhou, Bankstone 1994: 822]. Argument vzhledu můžeme uplatnit i zde, neboť je zřejmé, že i přes maximální ztotožnění s naší kulturou, nebudou vypadat tito jedinci jako příslušníci naší majoritní společnosti, neboť jejich vzhled lze označit za zjevně neevropský.

V rámci pochopení situace ve spojení s integrací těchto jedinců, zde fungují dva základní předpoklady. První přijímá myšlenku zachování si kultury, jež nebrání přizpůsobení se v rámci majoritní společnosti. Druhý předpoklad vychází z klasického asimilačního pohledu, jenž zastává názor, že dodržování zvyků brzdí pokrok přistěhovalců, tedy jedinec se musí zbavit všech původních kulturních vzorců, včetně etnické identifikace a jazyka a musí přijmout naopak zvyky, jazyk a etnickou identifikaci hostitelské země, aby se stal plnoprávným členem své nové země. Je jasné, že tento proces je zdlouhavý a bolestivý. Avšak který

z těchto kroků je potřebný k začlenění se do většinové společnosti, jistě závisí na charakteru vstupující a hostitelské kultury [Zhou, Bankstone 1994: 823].

Irving I. Child v tomto ohledu klasifikoval tři možné reakce těchto jedinců na dvojí tlak rozdílných kultur. První reakci charakterizuje jako povstání neboli rebelii, která představuje opuštění etnické skupiny a úplnou asimilaci s majoritní společností. Druhým typem je tzv. in-group conformity neboli shoda uvnitř skupiny, kdy se jedinec rozhodne k dodržení členství v etnické skupině. Třetím typem je situace apatie, kdy jedinec nezvolí ani jednu ze předchozích dvou možností a zvolí cestu úniku [Child in Zhou, Bankstone 1994: 823].

Daleko vhodnější mi však pro tyto účely přijde vymezení, které klasifikovala Mary C. Waters. Ta rozlišila tři základní typy identit v rámci svého výzkumu druhé generace migrantů z Karibiku, kterou vymezuje v kontrastu s identitami první generace imigrantů. Podle jejího stanoviska mohou nastat tři druhy identit.

První z nich je totožná s předchozí klasifikací rebelanta, kdy jedinec přijme za svou hostitelskou zemi, a tím vnitřně přijme i jejich identitu. V tomto ohledu se stane tzv. běžným černým Američanem. Druhý typ zde není shodný s předchozím typem klasifikace, neboť nejde o uchování tradiční identity, ale uchování imigrantské identity. Třetí možností je spojení národnostní identity s původní etnickou identitou [Waters 1994: 795]. V rámci různosti obou klasifikací si musíme být vědomi toho, že jejich odlišnost souvisí s tím, že pokaždé byly zkoumány jiné skupiny. V rámci prvního vymezení Irvinga Childa šlo o vymezení Italů žijících v Americe a v případě Mary C. Waters šlo o imigranty z Karibiku, kteří přicházejí do amerického prostředí. Strategie integrace a rozhodnutí v rámci jejich chápání vlastní identity je svým způsobem určena

charakterem dané imigrantské skupiny [Child in Zhou, Bankstone 1994: 823, Waters 1994: 795]

2.1.2.3 Vlivy na utváření identity a vidění pozice

2.1.2.3.1 Rodiče

Pokud mluvíme o Vietnamcích jako o rodičích, máme v tomto kontextu na mysli současnou první generaci imigrantů, která v dospělém věku přijíždí do Evropy či do jiných západních vyspělých zemích, přičemž jejich socializace v dětství probíhala na území Vietnamu. Často, ať už přijedou do kterékoliv cizí vyspělé země, vykazují stejné vlastnosti, jež jsou s nimi neodmyslitelně spjaty. Celkově jsou to velice pracovití lidé, kteří jsou známi především v českém prostředí svou dlouhou pracovní dobou. Tento jev se projevil i v jiných výzkumech, které nebyly zaměřeny pouze na Českou republiku. Kupříkladu souvislost s tímto jevem můžeme upozorovat v tom, že celkově vietnamská společnost, jak bylo výše popsáno, je silně orientovaná na peníze a zisk. Je pro ně typický velice pružný charakter, kdy je pro ně důležitý zisk a finanční zajištění, přitom jsou značně finančně flexibilní [Nožina 2012 : 86, Hofírek 2009]. Vzhledem k tomu, že pracují často na neatraktivních postech, dbají na to, aby jejich dětem přineslo vzdělání dobré zaměstnání, aby se vymanily ze stánkařského způsobu života a neskončily ve stejné situaci jako oni [Watters 1994: 800].

V dalším ohledu jsou známi svým uzavřeným charakterem, kde pokaždé v hostitelských zemích vytváří jistou míru oddělení se od majoritní společnosti a jejich snahy směřují k vybudování a udržení vlastní vietnamské komunity. S většinovou společností se tolik nestýkají a spíše vytváří své vlastní prostředí. Vyžadují dodržování vietnamských tradic bez ohledu na tlaky hostitelské země. V tomto smyslu od svých potomků čekají plnění základních vietnamských hodnot a dbají na to, aby

jejich děti byly poslušné a plně se věnovaly studiu [Černík 2006: 156]. Obecně lze říci, že vietnamští rodiče neradi pouštějí své děti na pravidelné volnočasové aktivity a celkově nepouští své potomky tak často ven jako rodiče čeští. Děti pak tráví svůj volný čas na internetu, věnují se doučování či pomáhají doma s domácími pracemi. V důsledku toho lze tvrdit, že vietnamské děti nemají téměř žádný volný čas [Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy 2010: 17].

Rodiče jsou známi především svým vysokým tlakem, který ohledně vzdělávání kladou na své děti. Není pro ně žádný problém investovat nemalé finanční částky na studium svých dětí. Pokud jsou jejich děti skutečně studijně úspěšné, není nic neobvyklého, že je pošlou na studium do zahraničí, především do zemí západní Evropy a do Spojených států amerických [Bittnerová, Moravcová 2006: 335]. Tato jejich tendence striktního dohlížení nad úspěchem svých dětí pramení z tradičních hodnot čínského konfucianismu, které je učí respektu ke vzdělání jako významnému faktoru v sociální mobilitě [Pyke 2000: 243].

Díky vlivu konfuciánství se jedná o patriarchální společnost, kde je muž vnímán jako hlava rodiny. V tradičním Vietnamu je však tato tradice narušena i významným postavením ženy, která jim díky značnému přispívání do rodinného rozpočtu zaručuje významnější pozici, kde i žena, i přes formálně poslední slovo muže, smí rozhodovat o klíčových událostech. *„Mužův příkaz neznamená tolik jako ženin gong.“* [Martínková, 2006: 194]

V mnoha směrech má konfuciánství vliv i na jejich uspořádání rodinného života, protože udává pravidla, jak se chovat v rodinných vztazích. Tyto hodnoty kladou značný důraz na solidaritu a hierarchii ve vztazích a od dětí je očekávána značná podřízenost rodičům, respekt a naopak jim je zakázáno jakkoliv diskutovat s rodiči a vstupovat s rodiči do určité konfrontace [Pyke 2000: 243]. Vietnamské tradiční chování

ovlivněné i touto výše zmíněnou filosofickou ideologií je charakterizováno velkou sebekontrolou a velkým důrazem na to, aby se děti postaraly o své rodiče [Pyke 2000: 243].

Jedna z amerických studií, která se zabývala dětmi a rodinnými vztahy Korejců a Vietnamců žijících v americké společnosti, zaujala svým zjištěním, že vietnamské a korejské rodiny jsou charakteristické svými hierarchickými rodinnými vztahy, závazky dětí vůči rodině a nedostatkem vyjadřovaných emocí. Právě tato absence emocionálnosti ostře kontrastuje s modelem tzv. americké rodiny, která je příznačná svým rovnostářstvím, individualismem a nezávislostí. Děti migrantů mají však tendenci se velice rychle adaptovat na hodnoty americké společnosti, což následně vyvolává určité schizma či rozkol mezi generacemi, které mnohdy ústí ve výrazné konflikty [Pyke 2000: 243].

Studie dále potvrzuje, že děti často kritizují své rodiče za nedostatečné projevení lásky a za komunikaci omezující se pouze na studijních záležitostech. Studie přichází se závěrem, že za tento jejich pocit může to, že je pohled na koncept lásky ovlivněn americkou ideologií, kterou si osvojily působením majoritní americké společnosti, přestože v této vietnamské společnosti platí naprosto jiná kulturní definice lásky, respektive láska je ve Vietnamu dokazována jiným způsobem [Pyke 2000: 246].

O nastávajících mezigeneračních problémech mluví však i jiní autoři, kteří dokazují, že tyto neshody pramení z různé míry integrace dětí a rodičů do majoritní společnosti, kdy k tomu dochází z důvodu odlišného vnímání domova, původu a tradiční rodinné soudržnosti [Martínková 2006: 194].

Co se týče tendence rodičů přimět děti k dodržování tradic, mají tři základní možnosti. Jednak mohou akceptovat, že jejich děti splynou s českým prostředím, nebo se budou snažit o určité udržení myšlenky o

jejich původu tím, že je budou posílat za příbuznými do Vietnamu, či jim budou financovat lekce vietnamštiny [Bittnerová, Moravcová 2006: 335].

Z jiného pohledu se vietnamští rodiče rovněž potýkají s určitými obavami o budoucnost svých dětí. V první řadě se strachují, aby jejich potomkům někdo neublížil z rasových důvodů. Dále projevují strach nad tím, aby neztratily vlastní identitu, neboť rodiče si uvědomují, že jejich děti stojí v rozporuplné situaci, kdy neznají vietnamský národ nebo projevují nezáměr celkově o vietnamskou kulturu, což ve výsledku ústí v to, že nejsou pravými Vietnamci. A přestože vyrostly v českém prostředí, mají dokonce i česká jména, Čechy se však také nikdy nestanou [Bittnerová, Moravcová 2006: 336].

2.1.2.3.2 Postoje k Vietnamcům

Už z předchozích uvedených definic identity je jasné, že na pojetí vlastní identity vietnamské druhé generace má vliv rovněž vědomí toho, jak na ně pohlíží majoritní společnost. V tomto kontextu se promítá i to, jak v tomto případě česká společnost pohlíží na vietnamskou menšinu obecně, nejen pouze, jak pohlíží přímo na tyto jedince.

Vnímání Vietnamců jako etnické skupiny není v českém prostředí nijak zvláště pozitivní, ba naopak. Problém souvisí jistě i s tím, že čeští občané nebyli tehdy nijak zvláště informováni o příjezdu těchto jedinců a po několik let se migranti z Vietnamu nesměli stýkat s českou veřejností [Bittnerová, Moravcová 2006: 319]. V tabulce oblíbenosti jednotlivých národnostních skupin v českém prostředí Vietnamci konstantně převažují na straně kategorie negativních postojů [Drbohlav 2010: 125].

Příčiny toho, proč zrovna Vietnamce vidí česká společnost negativně, můžeme shledat již v tom, co bylo nastíněno výše. Jedná se o určitý typ xenofobie, která s sebou přináší různé druhy předsudků, které v krajním případě mohou vyústit až v diskriminaci. První kategorii důvodů,

proč je pohled na tuto menšinu natolik negativní, můžeme hledat právě v rámci rasové problematiky [Bittnerová, Moravcová 2006: 336].

O určité míře xenofobie a především předsudků mluví i vietnamský akademický malíř žijící u nás. Potvrzoval skutečnost, že měl problém si obstarat byt do pronájmu, neboť se lidé většinou obávají toho, že jim jejich byty zničí, že v nich bude nepořádek a špína [Frýdlová 2004: 35]. To však není jediná oblast, kde Vietnamci pociťují jistou míru nepřátelskosti vůči své skupině. Shodují se na neochotných úřednících, nepříjemném jednání ze stran zákazníků, na zvýšené pozornosti při vstupu do obchodu, na občasném zesměšňování či agresivním chování ze strany některých Čechů [Hofírek, Nekorjak 2009: 86].

Další zdroj negace vůči této skupině můžeme hledat v jejich ekonomické aktivitě, kdy tato levná pracovní síla ohrožuje podle smýšlení Čechů značně jejich zaměstnání. S tímto tvrzením souhlasí podle průzkumů až 70% českých občanů. Dokonce až 60% Čechů souhlasí s názorem, že by Vietnamci měli zastávat až taková povolání, o které nemá česká společnost zájem [Leontiyeva, Vávra (eds.) 2011: 65]. Podle příspěvků na stránkách klubu Hanoj³ je Vietnamcům vyčítána především jejich přílišná pracovitost, kdy oni sami od rána do večera neustále pracují a tím ovládli kompletně celou maloobchodní síť [Partyk 2012]

Vietnamci bývají spojováni se specifickým charakterem zločinu, který bývá často charakterizován vysokou mírou násilí a brutality, tolik typickým pro celou jihovýchodní Asii. Dále bývají spojováni s organizovaným zločinem, drogami, únosy, obchodem s dětmi, prostitucí či pašováním zboží, přičemž dochází k obcházení daňových předpisů, což následně může vést k celkovým předsudkům vůči této komunitě [Nožina 2012: 89-101]. Čtvrté vysvětlení zdůrazňuje, že názory na cizince obecně, tedy v tomto směru i na Vietnamce, nejsou způsobené osobní

---

³ Klub Hanoj je občanské sdružení registrované Ministerstvem vnitra od 16.1. 2004

zkušeností, ale jsou výsledkem zprostředkované zkušenosti z masových médií, kde jsou Vietnamci vylíčení velice často v dosti negativním světle [Drbohlav 2010: 126].

2.1.2.3.3 Média

Prezentace mediálních obsahů funguje jako zdroj sociálního očekávání, kdy si lidé vytvoří představu o tom, jakou roli jednotliví aktéři sehrávají ve společnosti. Je proto třeba si uvědomit, že zobrazení jakékoli skupiny může, ale i nemusí být autentické, ba naopak může být pokřivené či nedůvěryhodné [DeFleur 1996: 232]. Z těchto zobrazení však i přesto mohou vyvěrat předsudky šířící se společností. Média však Vietnamce často spojují s nelegálními praktikami, neboť nemají zájem publikovat zprávy o jejich bezproblémovém životě v České republice [Hofírek, Nekorjak 2009: 193]. V této souvislosti se Stanislav Brouček věnoval analýze prezentace Vietnamců v médiích a zdůrazňuje, že existence zpráv hovořících o této specifické skupině je pouze mediálním obrazem a texty, jež o nich vyprávějí, spíše souvisí s názorovým potenciálem samotných novinářů, publicistů a redaktorů [Brouček 2003: 9].

V médiích se obecně vyskytuje pestrá škála názorů na přítomnost cizinců. Dochází tak k tomu, že některé reportáže nabízené veřejnosti až hraničí s rasismem, což sám stát nedokáže řešit [Brouček 2003: 273]. Špatný mediální obraz Vietnamců se dotýká témat ohledně dovozu nekvalitního či ilegálního zboží do České republiky, úniků plateb za daně a cla, které narušují českou ekonomiku. Rovněž se často média zaměřují i na jiné kriminální jednání příslušníků vietnamské komunity [Brouček 2003: 81].

Pro komplexnost celkového obrazu o tom, jakou úlohu zde sehrávají média, je potřeba si uvědomit i opačnou stranu vlivu médií. Média rovněž plní funkci silného nástroje socializace. De Fleur ve své

knize zastává názor, že média jsou právě významným zdrojem vzorců sociálního očekávání, jenž významně ovlivňují socializaci. Aktivita člověka jako je čtení knih, poslouchání rozhlasu, sledování televize či chození do kina je seznamují s určitými sociálními rolmi a očekáváními, které společnost vyžaduje od těchto rolí. To může především mladým lidem pomoci zařadit se v rámci společnosti a najít tak své místo. Média rovněž prezentují vzorce sociální cti či ponížení a v důsledku toho se jedinci seznamují s tím, za které delikty budou ve společnosti trestáni či odměňováni. Mediální obsahy nabízejí jedincům také vzorce skupinového života jako je kupříkladu podoba vztahů v rodině, vztahů na pracovišti či jiné typy účasti se sociálního života [DeFleur 1996: 232].

Jinak řečeno nám média podávají jistý obraz o sociální realitě, tedy o jejich charakteristikách a jsou zdrojem uspořádaných a veřejně sdílených významových soustav, jenž udávají co je a není normální, tedy konstruují a představují veřejně akceptovanou formu normality. Přihlédneme-li k tomu, že média plní i zábavnou funkci, není pak divu, že jsou i díky své oblíbenosti velice důležitým a významným socializačním faktorem [McQuail 2007: 21].

V tomto smyslu můžeme média vnímat jako silného aktéra, jenž svým charakterem předává jisté kulturní vzorce, které jsou pak v důsledku jejich neustálého působení přijímány danými jedinci za své, což sehrává důležitou roli v rámci boji obou světů o etnickou identitu druhé generace. Tuto skutečnost zaregistrovala i Karen Pyke. V jejím výzkumu, jenž potvrzuje významný vliv televize, tvrdí, že vietnamské a korejské děti žijící ve Spojených státech amerických jsou značně ovlivněny hodnotami, které prostřednictvím různých filmů či seriálů jsou zobrazovány, a tím se podle jejich slov učí americké kultuře. Jedná se o tzv. kulturní propagandu [Pyke 2000: 241].

3. PRAKTICKÁ ČÁST

3.1 Zvolená metodologie

Pro účely tohoto výzkumu byla zvolena kvalitativní metodologie, která nám umožní hlouběji nahlédnout do námi zvoleného tématu druhé generace Vietnamců v České republice. Tato metodologie povede k zodpovězení následujících výzkumných otázek. „Kde vidí svůj domov?“ „Jak vnímají svou vlastní pozici v rámci České republiky?“, „Jaká je identita této druhé generace?“ Pro tyto účely byla zvolena forma polostrukturovaného rozhovoru proto, aby se zamezilo případnému neobsáhnutí některého z témat. K účelu zpracování a analyzování získaných dat byla použita metoda tématické analýzy.

3.1.1 Výzkumný vzorek

Výzkumný vzorek se opírá o definici druhé generace v podání autorů Carla L. Bansktona a Zhoua. Výzkumný vzorek druhé generace Vietnamců v České republice představuje takovou část vietnamské minoritní populace, která se buďto narodila již na území České republiky, anebo zde daní jedinci vyrůstali nejpozději do čtvrtého roku jejich věku [Zhou 1997: 65].

Na výzkumu se podílelo celkem 10 informátorů, 6 žen a 4 muži. Věkové rozmezí participantů bylo od 17 do 23 let. Viz.Tab. 1

Tab. 1 Identifikace informátorů podle genderu, věku, dosaženého vzdělání

GENDER	VĚK	SOUČASNÉ VZDĚLÁNÍ
Muž	20 let	vysoká škola ekonomická
Žena	17 let	Gymnázium
Žena	18 let	Gymnázium
Žena	19 let	Gymnázium
Muž	18 let	obchodní lyceum
Žena	20 let	přírodovědný obor dálkově, pracuje
Žena	19 let	Gymnázium
Žena	23 let	vysoká škola ekonomická
Muž	19 let	vysoká škola aplikované vědy
Muž	19 let	obchodní lyceum

Bylo třeba najít jedince již zletilého, protože jen lidé zletilí mají alespoň nějaké víceméně reálné představy o životě a jsou schopni nám poskytnout svůj reflexivně–kritický pohled na celou problematiku. V tomto ohledu navazuji i na výrok zmíněný v teoretické části autorky Šárky Martínkové. Ta tvrdila, že zmateným obdobím ohledně jejich identity procházejí jedinci nejostřeji v tranzici střední školy [Martínková 2010: 33]. Vzhledem k věku jsou tito mí informátoři na pomezí ukončování střední školy nebo již studují na vysoké škole, takže toto téma pro ně může být v jistém smyslu aktuální a jejich stanoviska už mohou být díky tomu i více promyšlená. Výzkumný vzorek je charakteristický tím, že výzkumné šetření probíhalo v malých obcích na západě Čech. Nejedná se o jedince žijících ve velkých městech, kde celý kontext maloměstského prostředí může přinášet i jiné zkušenosti v rámci jejich života.

Na začátku šetření sice nebyl vzorek nijak blíže specifikován vyjma předem stanové lokality. Avšak v průběhu výzkumu díky výpovědi jedné z účastnic došlo ke zjištění, že v mém výzkumu se kromě jedné výjimky objevují převážně jedinci z určité skupiny či typu vietnamské menšiny, která je charakterizována především tím, že se nijak nezdržuje v rámci velkých komplexních vietnamských komunit, kde je koncentrace a vzájemná interakce mezi Vietnamci daleko vyšší. Naopak tito jedinci jsou spíše jaksi rozeseti v majoritní české společnosti, tedy pravidelně interagují právě s českou populací, na základě čehož mohu předpokládat, že tento jev má do značné míry vliv na stupeň integrace, postojů a přesvědčení, což mimo jiné též ukazuje na nehomogenní prostředí v rámci vietnamské menšiny.

3.1.2 Sběr dat

Vstup do terénu a navázání kontaktu nebylo příliš komplikované, neboť oslovení prvního z informátorů proběhlo díky vlastním sociálním kontaktům, kdy se daný jedinec stal nejen mým prvním participantem ve výzkumu, ale i jakýmsi gatekeeperem, tedy klíčovým informátorem v mém

projektu. V první řadě mě seznámil s problematikou jejich života, kdy sám přiznal, že oslovení dalších vietnamských účastníků bude jistě problémem, neboť jsou občas trochu nedůvěřiví a neradi mluví o svém životě v kontextu odkazování na svůj původ. V druhém kroku mi tento klíčový informátor opatřil další čtyři vhodné účastníky, kteří mi byli ochotni poskytnout rozhovor pro účely sepsání této práce, protože je sám kontaktoval a svým jménem zaručil bezpečnosti a anonymitu získaných dat.

Dalších pět participantů bylo opatřeno pomocí tzv. sněhové koule, což představuje techniku, kdy nás původní informátor dovede k dalšímu potenciálnímu participantovi. Samotný sběr dat probíhal ve dnech od 9.11.2012 do 13.3.2012. Ve třech z deseti případů došlo k výzkumnému rozhovoru u respondentů doma. Toto místo bylo zvoleno příznačně z toho důvodu, aby se zde informátoři cítili co nejlépe a byli ochotni mi o svém životě nerušeně vyprávět. U ostatních bylo toto šetření provedeno ve veřejném prostoru restaurace, baru i kavárny, kde bylo zajištěno dostatečné soukromí a klid pro provedení rozhovoru. Všechny rozhovory byly nahrány na diktafon. Ani jednomu z účastníků samotné nahrávání jejich výpovědi nečinilo žádný problém.

U prvních pěti participantů nedocházelo k problému s otevřeností a ochotou mluvit o svém životě, hodnotit a sdělovat mi tak své názory, neboť se jednalo o jedince, kteří mou osobu určitým způsobem znají anebo jejich důvěra byla posílena gatekeeperem. V případě dalších pěti participantů nalezených technikou sněhové koule byla znát na začátku rozhovoru jistá nedůvěra, ale díky strukturaci rozhovoru byl tento aspekt rychle odbourán. Z genderového pohledu lze jasně vyhodnotit, že ženy byly v tomto ohledu daleko více výmluvné a ochotné mluvit na dané téma. Z tohoto důvodu bylo sice prvotním cílem mít genderově rovnocenný vzorek, avšak díky vyšší výřečnosti žen jsem se rozhodla více míst ve výzkumném vzorku obsadit právě ženami.

K dotazování docházelo ve formě polostrukturovaných rozhovorů, kdy jsem jedincům pokládala dotazy, jež byly chronologicky uspořádány do pěti na sebe navazujících okruhů. Jednotlivé otázky byly podle těchto témat sepsány do formuláře, který byl v průběhu rozhovoru informátorům k dispozici. U prvních dvou rozhovorů jsem postupovala výhradně podle předepsané struktury, aby nedošlo k nezachycení některých informací. U ostatních rozhovorů nebyl tento formulář téměř použit, neboť komunikace s informanty probíhala ve formě zcela běžného rozhovoru, kde jsem se jen držela pomyslné struktury. Pro tyto účely byl použit pouze volný typ otázek, které tím, že nenabízely žádnou možnou variantu odpovědi, ponechávaly dostatečný prostor pro vyjádření jedince [Reichel 2009: 102].

Pro otevření rozhovoru s daným informátorem jsem vyzvala participanty k vlastnímu vyprávění o svém životě. Tento krok byl zvolen především kvůli získání některých popisných informací, ale také proto, aby byly zlomeny jisté komunikační bariéry. Poté rozhovor pokračoval zprvu jednoduchými otázkami ohledně jejich dětství, na které navazovaly okruhy týkající se rodinných vztahů, hodnocení obou prostředí a vidiny domova. Především otázky kolem vnímaných rozdílů obou prostředí byly charakteristické tím, že se většina jedinců zamyslela. Nebylo tedy pro ně snadné, jak jsem usoudila z jejich reakce a jednání, na ně odpovědět. Otázky týkající se xenofobie, diskriminace a kriminálního jednání byly uvedeny až na konci rozhovoru, aby svým charakterem nenarušily výzkum. V rámci této skupiny otázek byly použity i tzv. otázky filtrační, které rozčleňují dotazované osoby podle toho, zda a jak dalece se dokáží k danému tématu vyjádřit [Reichel 2009: 104]. Týkalo se to hlavně otázek související s xenofobií. V případě, že tato skutečnost byla potvrzena, byla dále rozpracována. Jednotlivé rozhovory byly nahrávány na diktafon a pro jistotu rovněž na mobilní telefon. Při každém rozhovoru byly opatřeny rovněž poznámky, avšak pouze v takové míře, aby to nenarušilo daný

rozhovor, neboť jsem během rozhovorů vyzorovala, že to participanti vnímají jako velice rušivý element, proto k tomuto kroku docházelo jen málokdy.

Naopak bezprostředně po rozhovoru byla sepsána reflexe na každého z participujících, kde byly zaznamenány všechny výrazné momenty týkající se daného jedince spolu s mou subjektivní pocitovou reflexí. Po celou dobu sběru dat byl rovněž sepsován terénní deník a terénní poznámky. Po ukončení rozhovoru jsem informanty požádala o emailový a telefonní kontakt, na který jsem se obrátila v případě, když jsem v rámci selekce dat zjistila, že mi některé informace scházejí.

3.1.3 Analýza

Jednotlivé rozhovory byly přepsány technikou doslovné transkripce, což je proces, díky kterému převedeme daný rozhovor do písemné podoby [Hendl 2008: 208]. Tento rozhovor byl pak mnou několikrát přečten. Zvolenou metodou analýzy se stala tzv. tématická analýza, která měla reflektovat hlavní linie v mém šetření, tedy ukázat, v čem se výpovědi informátorů shodují a v čem se naopak rozcházejí. V rámci samotné analýzy byl použit software Microsoft Exel, v rámci něhož byly vytvořeny jednotlivé tématické tabulky, v kterých byla obsažena hlavní témata, respektive kódy, ke kterým byly následně přiřazeny jednotlivé výpovědi zkoumaných. Některé výpovědi byly doslovně přepsané a uvedené v uvozovkách, jiné byly přeparafrázované, aby se docílilo jejich výstižnosti.

Tématické tabulky byly následně rozkategorizovány podle témat zahrnujících jejich život, rodiče, domov, vidění vlastní identity, postoje a názory. Toto jakési roztrhání a rozčlenění každého rozhovoru mělo sloužit k větší systematičnosti a přehlednosti získaných výsledků. Samozřejmostí

bylo i sepisování významných analytických mem, které pomáhaly při analýze a tvorbě výsledků.

V dalším kroku byly všechny tematické kategorie důkladně přečteny v duchu postupu interaktivního čtení spolu s pročitáním i samotných rozhovorů. Díky těmto úkonům v rámci konstantního srovnávání byly zachyceny všechny shodné a důležité linie výzkumného šetření. Byly nalezeny všechny důležité odlišnosti a podobnosti daného výzkumu, které vedly následně k rozpracování konkrétních vztahů mezi jednotlivými tematickými kategoriemi, což vedlo k vyhotovení závěrů výzkumného šetření. V rámci postupování v linii výzkumu bylo nahlíženo do terénního deníku a terénních poznámek.

3.1.4 Etická stránka výzkumu

Etické požadavky výzkumu byly v práci striktně dodržovány. Z mé pozice výzkumníka nebylo podniknuto ničeho, co by mohlo nějakým způsobem ohrozit či poškodit dané participanty. Byla dodržena podmínka anonymity účastníků, která byla předem projednána a dohodnuta. V celé práci nejsou tak uvedena žádná skutečná jména.⁴ Rovněž nikde nejsou uvedeny jiné citlivé informace týkající se jejich bydliště, města, jména přátel a rodinných příslušníků, jmen zaměstnavatele jejich rodičů atd. Všechna data získaná v rámci tohoto výzkumného šetření jsou použita pouze pro účely vyhotovení této bakalářské práce. Od všech účastníků byl vyžadován pasivní informovaný souhlas, což znamená pouze ústní souhlas, který nevyžaduje podpis příslušného dokumentu [Hendl 2005: 155].

---

⁴ Jediné skutečného jméno, které je v textu uvedeno patří osobě gatekeepera, kdy jeho pravé jméno je uvedeno v části, která se věnuje poděkování. Takto bylo však učiněno až po domluvě s tímto informátorem, který mi k tomu dal svůj souhlas.

3.2 Výsledky

3.2.1 Kategorizace jedinců a charakter vzorku

U všech jedinců byl zaznamenán vliv původní kultury rodičů, který s sebou přináší mnohdy úplně jiná pravidla a očekávání, než se kterými se setkávají v České společnosti. Přestože výzkumný vzorek skutečně zahrnoval jen druhou generaci Vietnamců v České republice, není rozhodně tato skupina nijak homogenní. Pro jejich názorné přiřazení by bylo potřeba si tyto jedince představit na škále v podobě přímky, která je z obou stran ohraničena sounáležitostí buď s českou nebo s vietnamskou skupinou. Jedinci poté získají své specifické umístění na přímce blíže k určitému pólu. Zachycení na přímce ovlivňuje bezpočet faktorů, které jsou níže nastíněny. Mezi nejhlavnější pozorované faktory patří jejich vlastní přiřazení, tedy pocit, zda se cítí být Čechem či Vietnamcem, zda vidí své místo spíše ve vyspělém světě Západu, či Vietnamu. Dále je zjišťováno, který z těchto světů jim je pocitově bližší, kde chtějí žít a jak obě prostředí hodnotí. V návaznosti na tuto představu byly detekovány tři základní skupiny, jež se od sebe odlišují.

První skupina, která je zde zachycena, se nachází blíže k pólu vyspělého západního světa a České republiky. Termín západního světa je zmiňován účelně, neboť informátoři/ky v některých případech sami sebe přiřazují spíše než k České republice k zemím vyspělého Západu.⁵ „*Jako vidím svůj domov v Čechách. No ale mohla bych žít i jinde, ale spíš v těch vyspělejších zemích v Evropě nebo v Americe třeba, teda nepatřím rozhodně do Vietnamu.*“ (žena, 18 let). Rovněž mají tito participanti blíže k českým hodnotám. Jednak se označují za Čechy, jednak své místo nacházejí v duchu západní civilizace a jeho ideologie a rovněž natolik nezdůrazňují osobní spojitost s původem rodičů, tedy s Vietnamem. Tedy projevují značnou tendenci opouštět svou původní

---

⁵ Na jejich tendenci vidět své místo spíše v zemích vyspělého Západu může mít vliv i skutečnost, že celkem čtyři participanti se narodili na území Německa, kde maximálně do věku čtyř let žili.

etnickou identitu na úkor integrace směrem k národní majoritní identitě. Do této kategorie spadá pět jedinců z celkového počtu.

Druhou skupinu tvoří jedinci, kteří se pomyslně nacházejí někde kolem středu. Ti se mírně přiklání k Západu. Tato skupina je charakteristická tím, že se nachází někde na pomezí obou skupin. Sice u nich přetrvává stále vysoká tendence jednat, chovat se a přiřazovat se opět k západnímu světu, kde vidí povětšinou své místo, avšak je u nich zaznamenána silnější spjatost s původem rodičů. Více tedy sympatizovali s Vietnamem, s jeho pravidly a hodnotami. Rovněž je u nich zaznamenána snaha o zachování určitých prvků vietnamských tradic a kultury. Často se u nich projevuje tendence se označovat za Vietnamce, který nežije ve Vietnamu, a tak není správným Vietnamcem. *„Jsem Vietnamec prostě, mám tu krev vietnamskou, ale patřím spíše do západního světa.“* (muž, 18 let). Do této skupiny spadají hned čtyři informátoři tohoto výzkumu. Tito jedinci by se dali kategorizovat podle Zhoua a Banstona jako ti, co svým způsobem přijímají myšlenku částečného zachování původní kultury rodičů, avšak jim to nikterak nebrání v přizpůsobování se majoritní společnosti [Zhou, Bankstone 1994: 823].

Třetí kategorie se spíše klaní k vietnamskému prostředí, kdy tito jedinci nevidí své místo v západní společnosti a pochopitelně se pak i označují za Vietnamce. Tito jedinci nesmýšlejí o České republice, či o Západu jako o svém domovu, ale snaží se o zachování své vietnamské identity udržováním kulturních tradic a zvyků. Do této skupiny spadá pouze jediný ze zúčastněných. Přesto je však tento jedinec velice dobře integrovaný do České společnosti.

„No v Český republice do budoucna jako nechci zůstat, asi domov beru jako Vietnam no, i když jsem se tady narodil, jako že Vietnam moc neznám nebo tak, ale stejně ho beru jako svůj domov prostě, že prostě

někdy za pár let se tam zase odstěhuju...A důvod asi je ten, že mi pořád rodiče říkali, že nejsem Čech, ale Vietnavec a že vlastně chtěli, abych se za nimi vrátil do Vietnamu, abych se o ně mohl potom starat. “ (muž, 19 let).

Svou rozdílnost v rámci své generace vnímají dokonce i někteří zástupci druhé generace mezi sebou. Zde tuto rozdvojenost dobře vystihla jedna z participantek.

„Jsou tady i ty mladší ročníky, kteří jsou spjatý a s Čechama moc nebaví. Jako ono záleží asi na tom v jakým tom prostředí vyrůstali. Protože oni jsou jakoby z toho prostředí, jak je tam ta Kateřina, kde je těch Vietnamců hodně. Takže tam kolem sebe měli těch hodně vietnamskejch vrstevníků, takže se spolu začali vietnamsky bavit. Ale tady umíme víc česky než vietnamsky. “ (žena, 18 let).

Tento faktor se prokázal právě u posledního účastníka, jenž spadá právě do výše zmíněné třetí kategorie, neboť jeho rodiče díky práci na tržišti jsou ve stálém kontaktu se svou komunitou. Tento jedinec rovněž zdůrazňoval skutečnost, že jeho rodiče značně lpí na udržení povědomí o vietnamském původu. Především druhá a třetí kategorie potvrzuje výsledek studie Carola L. Schmidta, jenž řešil úspěch ve vzdělání u druhé generace přistěhovalců. Tvrdil, že druhá generace nemusí úplně ztratit svou starou kulturu a jazyk. Avšak v tomto ohledu ani první kategorie jedinců neztratila svým způsobem zcela svou starou kulturu, tedy k úplné asimilaci do majoritní společnosti u nich nedochází [Schmidt 2001: 82].

Abychom mohli poukázat na rozdíly pohledů druhé generace a chápat rozdělení na západní a vietnamský svět, musíme zde nastínit, jak vlastně tyto participující charakterizují obě prostředí a jak rozdílné je podle nich chování jedinců vycházejících z těchto dvou prostředí. Jednotlivé rozdíly zde budou níže nastíněny.

3.2.2 Rodinné vztahy

Rodinné vztahy druhé generace vietnamských imigrantů jsou ovlivňovány na jedné straně snahou rodičů, která se různou měrou snaží o udržení tradičních hodnot vietnamské kultury a na druhé straně jsou tato stanoviska konfrontována s hodnotami majoritní české společnosti, které si většinou osvojují jejich děti [Martínková 2010: 33]. Tyto různé hodnoty obou kultur se právě nejvýrazněji projevují v oblasti pohledu na výchovu. To se silně projevilo právě ve výzkumném šetření, kdy jednotliví příslušníci těchto dvou prostředí mají jiné a různě intenzivní požadavky, lišící se i v očekávání, které rodiče mají ke svým potomkům. Právě tato druhá generace nejsilněji vnímá odlišnosti obou těchto prostředí týkající se různých výchovných strategií. Často tato nesouhra rozličných hodnot ústí v konflikty mezi rodiči a jejich dětmi. Níže jsou nastíněny jen některé aspekty, které mají určitý vliv na tyto rodinné vztahy.⁶

3.2.2.1 Aspirace rodičů

V kontrastu s českou výchovou vnímají tyto participující vietnamský způsob výchovy jako více přísnější, kdy za nejdůležitější aspiraci rodičů považují vzdělání. Často hovoří o tom, že vietnamští rodiče jsou ochotni investovat nemalé finanční částky do vzdělání svých dětí, což potvrzují i výroky v teoretické části. Tato situace se odráží ve vlastních vztazích s rodiči, ale i s ostatními vietnamskými dětmi, se kterými se mohou srovnávat.

Je u nich ale zaznamenána i jistá míra pochopení, kdy chápou, že tyto vysoké nároky na jejich vzdělání jsou pro jejich dobro a cení si i financí, které rodiče do jejich budoucnosti vkládají. *„Naši ví, jak je těžké*

---

⁶ V rámci tohoto tématu dětí v návaznosti na jejich rodiče byla účelně nezahrnuta jedna z účastnic, protože jako jediná nevyrostala se svými rodiči v České republice, neboť ji vychovávala její teta z matčiny strany. Tato skutečnost sehrává velký význam, neboť se svým strýcem a tetou nikdy nenavázala vztah v podobě rodič a dítě. Vždy byla pojmána spíše jako neteř, které dali příležitost na lepší život.

se k penězům dostat, tak po nás chtěj, abychom se nemuseli dřít tak jako oni“. (žena, 19 let). Ale v některých případech se mohou děti vůči této tendenci rodičů stavět negativně, neboť to některým připadá přehnané.

„Oni pořád chtěj, abych se učil, prostě učit, učit, učit! Já mám třeba vyznamenání, mám prostě dvojky a mamka mi za to ještě vynadá. Můj kamarád má trojky a mamka ho pochválí, přijde mi to nespravedlivý“ (muž, 18let).

Tyto požadavky rodičů mnohdy vyústí v pocit vysoké míry tlaku, jenž je může v jistých okamžicích jejich života frustrovat, neboť mohou mít strach, že nenaplní očekávání svých rodičů. *„U nás to máme trochu přísnější a vyšší nároky. Jako český kamarádi jsou ohledně školy vystresovaní, když dostanou čtyřku třeba, ale já jsem vystresovaná, když dostanu dvojku třeba.“* (žena, 18 let).

Často zmiňují, že ústředním zájmem rodičů je právě to, aby se jejich potomci učili dobře, a proto opomíjejí zájmy samotného dítěte. *„To znamená, že dítě je třeba pod tlakem nuceno dělat to, co nechce.“*

„Ze mě maminka chtěla mít třeba doktora, ale já prostě nemám rád biologii, tak jsem se kvůli tomu pořád hádali. Což si myslím, že je u Vietnamců hodně špatné tohle to“ (muž, 20 let), *„Rodiče v Čechách více podporují v kroužkách.....já třeba chtěl hrát fotbal a tančit, ale našim je to jedno, chtěj, abych se furt učil.“* (muž, 18 let).

Většina zkoumaných se ve svých výpovědích shoduje na tom, že rodiče nevidí příliš rádi, když jejich děti často opouštějí své domovy a tráví volný čas někde v barech a restauracích, neboť by je podobné aktivity mohly odrazovat od pilného studia. *„Mamka třeba hodně nerada vidí, když pořád chodím někam ven, si myslí, že se neučím, se kvůli tomu pořád hádáme no.“* (žena, 17 let).

Vietnamští rodiče kladou velký důraz na vchovanost potomků, kdy pověst dětí, hned vedle úspěchu ve vzdělání, je pro rodiče velice důležitá.

„...hodně dětí nemá takovej respekt k rodičům, jako my.“ (muž, 20 let).*„My si často nedovolíme ani odporovat, aby se o nás neřeklo, že jsme špatně vchovaní...každá rodina si zakládá na dobrým jméně. Takže, když ti jiná rodina řekne, že vy neumíte vchovat svy děti, tak je to to nejhorší, co ti můžou říct.“* (žena, 19 let).

Vietnamci očekávají od svých dětí slušné chování a jejich značnou podřízenost, neboť ve vietnamské rodinné tradici je projevení úcty k rodičům velice důležitým aspektem [Pyke 2000: 243]. Z toho pramení i tendence těchto dětí tuto úctu neustále zdůrazňovat. To bylo kupříkladu patrné i na tom, že pokaždé při vyslovování určitých výhrad k výchově, ihned zdůrazňovali vůči nim úctu a vděčnost.

Dalším charakteristickým znakem vietnamské komunity je důraz na rodinu, kdy chápou jako svou primární povinnost se postarat o svou rodinu, tedy o své potomky. *„Líbí se mi, že Vietnamci maj rodinu postavenou na prvním místě. A že se muži musí postarat o svou rodinu a když se nepostará, tak selhal prostě.“* (žena, 19 let). Ve staří se zase zpravidla starají děti o své rodiče, což popisuje i Karen Pyke ve své studii, která potvrzuje, že péče o rodiče je velice silným pilířem vietnamské společnosti [Pyke 2000: 243]. Tento jev byl však v minulosti i v současnosti spojován se špatnou hospodářskou situací ve Vietnamu, kde přetrvává vysoká nezaměstnanost. Z toho důvodu nabývá rodina ostře na významu, neboť představuje základní ekonomickou a sociální jednotku, kdy se předpokládá, že rodina a příbuzní si finančně vypomohou [Nožina 2010: 86-88].

Sepětí s touto povinností se sice projevuje i u této druhé generace, kdy na rovině pocitové ukazují důležitost jejich rodiny, ale obvykle předpokládají, že rodiče se zde dokáží rovněž zaopatřit sami, neboť

podle slov dětí mnozí rodiče plánují se vrátit do Vietnamu s takovým finančním obnosem, aby tam mohli v klidu dožít. U některých dotazovaných stále však přetrvává tradiční povinnost, kdy počítají s tím, že jednou budou posílat rodičům peníze do Vietnamu na přilepšenou. Lze tedy říci, že se daný rámec chování nezměnil a tato druhá generace v případě potřeby své rodiče finančně zaopatří.

Výše byly zmíněny tři hlavní aspirace rodičů, které mají přímo vliv na hodnoty a výsledné chování těchto dětí. Můžeme tedy říci, že i přes konfrontaci s majoritním českým prostředím, jsou v nich některé hodnoty vycházející z očekávání jejich rodičů stále silně zakořeněny.

3.2.2.2 Dětství

Přestože je pro vietnamské občany obecně otázkou jejich rodiny naprosto stěžejní a spjatost rodiny velice důležitá, naráží v českém prostředí na jeden významný prvek, který má velký vliv právě na rodinné vztahy. U všech zkoumaných rodin migrantů/tek z Vietnamu je evidovaná značná pracovní vytíženost rodičů. Kromě jedné výjimky, kdy daná informátorka byla v dětství vychovávána svou starší sestřenicí, všichni zkoumaní potvrdili, že v dětství byli svěřeni do péče chůvy. Ta jimi byla považována za tzv. českou babičku, kdy sami jedinci ji takto označovali. Vztah s touto chůvou hodnotili víceméně pozitivně. Jen ve čtyřech případech bylo evidováno, že se s danou osobou již nestýkají. U ostatních participujících vzájemné interakce s touto chůvou přetrvávají. Vedle instituce školy sehrávala tato chůva rovněž významnou roli, neboť je seznamovala s českým prostředím, tedy s českými zvyky a pravidly. Tato osoba jim většinou pomáhala s češtinou, s úkoly i jinými běžnými činnostmi. Vzhledem k tomu, že rodiče ve většině případů si dítě vyzvedávali až pozdních večerních hodinách a často pracovali i o víkendech, trávily tyto děti nejvíce času právě s těmito babičkami, které

často suplovaly plnou péčí rodičů, což se v některých případech značně odrazilo na jejich vzájemných vztazích. Bylo shledáno, že ve výrazněji konfliktních vietnamských rodinách mívají děti s chůvou často pozitivní vztah.

„No jako naučila mě úplně všechno. Do školy se mnou dělala úkoly, jako já se jí svěřuju víc než rodičům....Jako od malička se mi moc nevěnovali, tak k nim nemám moc dobrý vztah...vždycky když je nějaký problém jdu k babičce a ta zavolá domů a urovná to.“ (žena, 19 let).

Minimální kontakt s rodiči ve svých výpovědích reflektují sami účastníci především ve chvíli, kdy jsem je vyzvala k charakterizování jejich dětství. Většinou se shodují na tom, že jejich dětství by hodnotili pozitivně, ale často si postesklí nad tím, že se příliš nestýkali s rodiči. *„Tak jako každý den jsme se viděli, ale oni pracovali od rána až do večera, takže jsem se viděli až večer, to mi trochu vadilo, když jsem byl malej. Jako já jsem s nima chtěl být furt a furt ale...ted' už je to normální.“* (muž, 18 let). Ve všech případech byla právě absence rodičovské přítomnosti uvedena jako negativně hodnocený aspekt jejich dětství.

Tato absence tedy vedla v některých případech k určitému odcizení, zvláště u těch jedinců, u kterých se pracovní vytíženost rodičů v průběhu let nijak nezměnila, anebo u těch, u kterých byl jeden z rodičů charakterizován jako významně konfliktní. Lze tedy shrnout, že u jedinců, kde bývá zaregistrována větší míra kontaktů se svými rodiči, bývají jejich vztahy daleko pevnější a děti své rodiče nevnímají natolik konfliktně. K tomu však dochází za předpokladu, že si rodiče buďto našli cestu k tomu, aby své děti viděli alespoň v rámci svých možností. To však za podmínky, že děti musejí na druhou stranu tento zájem rovněž opětovat. Pokud jsou tyto podmínky splněny, bývá jejich subjektivní spjatost k rodině vyšší, a dokonce tyto děti i lépe přijímají svou vietnamskou část identity.

Konkrétně u dvou případů se jednalo o variantu, kdy si rodiče našli takovou práci, aby každé odpoledne trávili s rodinou a měli tak častější kontakt se svými dětmi. V dalším případě k tomu docházelo prostřednictvím častých dovolených.

„Naši začali pracovat pro stát, takže na nás měli víc času, víkendy s náma byli doma, večery s náma byli doma, jezdili jsme na výlety a dovolený, takže jsme přešli z tradiční vietnamský rodiny do český rodiny, takže do takový tý česko-vietnamský rodiny, protože u Vietnamců nebývá zvykem, že spolu takhle tráví čas.“ (žena, 23 let).

Další účastnice pomáhala rodičům v práci, a tím se daná informátorka dostávala do časté interakce střídavě s oběma rodiči.

I přesto, že konflikty v rodině potvrdili všichni účastníci výzkumného šetření, u těchto čtyř došlo k výraznějšímu kladnému hodnocení rodinných vztahů. Tyto jedinci jsou rovněž těmi, kteří více zdůrazňují vietnamskou část své identity, tedy spadají do druhé kategorie. U dvou dalších případů byla sice také zaznamenána snaha rodičů o společné aktivity se svými dětmi, avšak zde hrál významnou roli konfliktní rodič, což oba participanti vnímali jako překážku k navázání lepšího vztahu s daným rodičem.

Vyhrazení času ke společným aktivitám vedlo ke zlepšení vztahů mezi dětmi a rodiči. Jejich snahu děti s vděkem přijímají a vnímají rodiče pozitivněji, neboť tím splňují požadavky vyspělých států západního světa na vzájemné vztahy v rodině, kde se rodiče věnují svým dětem. Na to navazuje i výzkum Karen Pyke, která tvrdí, že děti vietnamských imigrantů/tek kritizují své rodiče za nedostatek projevených citů, neboť tyto vztahy poměřují s měřítky amerických hodnot a představou o podobě amerických rodinných vztahů. Tyto vztahy jsou z jejich pohledu charakteristické projevováním lásky, harmonií, rovnostářstvím,

projeveným zájmem o pocity svých potomků a hlavně společným trávením volného času [Pyke 2000: 246-248].

Pro shrnutí můžeme tvrdit, že čtyři informátoři, kteří mají s rodiči častější kontakt a méně konfliktní vztah, jsou i více otevření jejich vietnamské příslušnosti, kdy vietnamskou kulturu natolik neupozadují a více ji zdůrazňují. Naopak ostatní dotázaní jsou nakloněni spíše směrem k české kultuře a výrazněji se k ní přiklánějí.

3.2.2.3 Rodiče

Vedle ostatních vietnamských rodičů jsou rodiče těchto dotazovaných obecně charakterizováni jako velice liberální, i přes konflikty, jež jsou postavené na tendenci rodičů prosazovat vietnamské hodnoty. Často to dokládají tím, že je rodiče pouští více ven a mají tak daleko větší volnost než jiné vietnamské děti. Obecně lze říci, že celkově jsou tyto děti podrobovány značné rodičovské kontrole, kdy v daleko větší míře než rodiče čeští dohlížejí na aktivity svých potomků.

Na jejich vzájemné vztahy má vliv i intenzita a spjatost s Vietnamem. Ukazuje se, že významný dopad mají výhradně samotné postoje rodičů, které jsou spojené především s mírou jejich integrace do české majoritní společnosti a s hodnocením této společnosti.

Můžeme tvrdit, že nízká míra integrace do českého prostředí se může projevovat i výrazným nesouhlasem s českým prostředím a především s formou výchovy. „*Mamka mi jakoby furt říká, že český děti a český kluci nejsou jakoby takoví hodní jako vietnamský jakože je furt hází do jedno pytle. Že furt večer někam chodí a okrádaj rodiče.*“ (žena, 19 let). Tedy se ukazuje, že pokud jsou rodiče méně integrovaní, více pak negativně hodnotí českou společnost. Dostávají se tak častěji do konfliktů se svými dětmi a mají pak zpravidla horší vzájemné vztahy.

Do kategorie méně integrovaného rodiče spadají výhradně matky těchto participujících. Je však zajímavé, že celkem šest matek vnímají informátoři jako znatelně více konfliktní. Pro tyto matky je typická velice špatná znalost českého jazyka a nižší pracovní status ve srovnání s otci. V tomto porovnání bývají rovněž charakterizovány jako více konfliktní a méně liberální než druhý rodič.

„Taťka se tady jako zabydlel, umí česky, má tu práci, má už takovéto evropské smýšlení, a mínění a víc mě chápe. Ale mamka jako, nemá žádné české kamarády jakože furt má tu vietnamskou mentalitu, jako že žádné lásky u dětí, to až po škole, nesmí se moc chodit ven, furt doma, furt pomáhat. A tím vlastně jak to, já jim jako taky nic moc neříkám, protože jako od malička se mi moc nevěnovali, takže nemáme moc dobrý vztah.“ (žena, 19 let).

Tyto matky svou nízkou integrací a udržováním vietnamských pravidel a principů daleko častěji negativně hodnotí českou výchovu a někdy i společnost celkově.

„...mě se táta zastává i v některých věcech, když jsem se hádali, že mamka mi jednu dobu hrozně vyčítala, že se bavím hrozně moc s Čechama, že vyloženě řekla, ať se s nimi nebavím, že jsou prostě špatní a takhle. To táta se mě v tomhle zastal prostě.“ (žena, 17 let).

V tomto ohledu by se jednání těchto matek vůči svým dětem mohlo charakterizovat jako emocionálně chladnější. *„Jako blíž mám k tátovi, jako víc si s tátou rozumím, že se snaží mě i víc pochopit...mamka mě víc tlačí k tomu, abych si nevěřila.“ (žena, 23 let).* Z genderového hlediska je jednání matek vnímáno většinou jako méně emocionální, méně liberální a více kritické. Tento názor zastávají převážně informátorky.

„Vždycky mě mrzelo, jaký mám vztah s mámou třeba, když vidím ty svoje český kamarádky, že mají svý mamky spíš jako kámošky než

mamky, tak já si třeba vůbec neumí představit, že bych s mamkou řešila nějaké věci ohledně kluků, nebo takhle. A tohle mě třeba jako mrzí, že nemůžu říct, mami je mi smutno. “ (žena, 17 let).

Tyto závěry však nepotvrzují, že jsou obecně vietnamské matky emocionálně chladnějšími vůči svým dětem.⁷ Ve dvou případech byl zas naopak evidován pozitivnější vztah mezi matkou a dcerou. Tady však významný vliv hrálo i to, že tyto matky byly charakterizovány jako značně integrované do české společnosti, kdy rovněž mají dobrý vztah k tomuto prostředí. V kontrastu s jejich mužskými protějšky však jsou stále těmi méně integrovanými, protože stále mají potíže se zvládnutím jazyka.⁸

Tato výše uvedená zjištění ohledně větší konfliktnosti matek však odporují výzkumu, který prováděla Karen Pyke v New Yorku, kde došla k závěru, že děti měly horší vztahy s otci, kdy si nejvíce stěžovaly na jejich nevlídnost a odsuzování jejich činů [Pyke, Karen 2000: 243].

Pro shrnutí lze říci, že nižší integrace jednoho z rodičů, jenž je doprovázena negativním hodnocením majoritní společnosti mnohdy vede k vyšší konfliktnosti s jejich potomky, což se nejvíce projevuje u první kategorie jedinců, kdy se v návaznosti na to více vzdalují svému etnickému původu.

Naopak u jedinců, kde není zaznamenána výrazná kritika a jejich vzájemné vztahy nejsou charakterizovány jako významně konfliktní,

---

⁷ Sice zde nepotvrzujeme obecně vyšší konfliktnost vietnamských matek, avšak můžeme navázat na výsledky výzkumů Karen Pyke, která mluví o jiném konceptu lásky imigrantských rodičů z Vietnamu a Koreji, jenž dokazují lásku dětem jiným způsobem, než američtí rodiče. Proto v porovnání s americkými rodiči, hodnotí tyto děti své rodiče jako méně milující [Pyke 2000: 246]. Více o tomto tématu je uvedeno v teoretické části v kapitole rodiče.

⁸ Tento poznatek však může vysvětlit patriarchálním postavením otce jako primárního živitele rodiny, který je nucen se více začlenit se do české společnosti, a tím zvládnout požadavky jazyka. To mu nabízí šanci získat a vykonávat lépe placenou práci, která uživí jeho rodinu. Pro prokázání této teze však zde nemáme dostatek potřebných dat.

nemají tito jedinci takový odstup vůči svému původu a nevzdalují se tak významně své etnické identitě. V tomto kontextu tedy jedinci, kteří mají s rodiči lépe utvořený vztah, rovněž nemají potřebu nabourávat rodičovskou autoritu, a tím odmítat kulturu původu svých rodičů. Zdůrazňují, že sice jsou vychováváni ve svobodnějším prostředí západního světa, ale jsou si vědomi toho, že v přítomnosti rodičů musí respektovat jistá pravidla.

„Pořád dodržuju zásady, co si nemůžu dovolit a co dělám po česku, to vůbec nenarušuje vietnamskou kulturu.“ (žena, 19 let), *„To je divný, proč bych měla do naší rodiny vnášet českou kulturu. Když jsem s nima, tak se budu chovat tak, jak se mám chovat...Já mám ráda své rodiče, nepůjdu proti nim.“* (žena, 23 let).

Právě tito jedinci, i přes určité výhrady k vietnamským způsobům chování, lépe přijímají svou součást své etnické identity a zakládají si na ní.

3.2.3 Hodnotové preference

Abychom mohli porozumět tomu, jak druhá generace těchto vietnamských imigrantů pojmá sama sebe a k jaké kultuře či prostředí chová nejužší vztah, musíme zde zmínit několik faktorů ovlivňujících jejich tendenci více se připojovat k jedné z kultur. Všeobecně můžeme říct, že jejich pocit sounáležitosti ovlivňuje hned několik základních aspektů, jako je především vliv vrstevníků a rodičů, skutečné rodinné vztahy, pocit přijetí většinovou společností a zkušenostmi s vietnamským a českým prostředím.

3.2.3.1 Vrstevníci a přátelé

Stěžejním tématem je volba přátel a četnost kontaktů s nimi. Druhá generace v mém výzkumném vzorku jednoznačně dokládá, že

více přátel nacházejí mezi českými občany, se kterými rovněž nejčastěji interagují, což ukazuje na jejich vysokou míru integrace této skupiny do majoritní české společnosti. Toto zjištění nijak jasně neukazuje na jejich tendenci upřednostňovat české přátele před vietnamskými, neboť nízká koncentrace Vietnamců v dané lokalitě jim v každodenních činnostech nedovoluje trávit více času jen s vietnamskými přáteli. Byla proto pochopitelně zjišťována i skutečnost, zda s českými přáteli mívají subjektivně vřelejší vztahy a jaké rozdíly mezi nimi sami shledávají.

V pěti případech dávají přednost Čechům, kdy z určitého důvodu hodnotí jejich přátelství jako výhodnější a pozitivnější. Informátoři vnímají mezi oběma skupinami celkem značné rozdíly. U vietnamských přátel především poukazují na to, že díky obecně jejich přetrvávajícímu vietnamskému vychování, jsou daleko víc konzervativní v názorech a z toho důvodu se jim s některými záležitostmi nesvěřují. Naopak české přátele vnímají jako daleko více otevřené.

Obecně je s vietnamskými vrstevníky poji většinou původ a s českými pak každodenní žitá realita, jež je v tomto kontextu převládající. Proto v tomto duchu někteří mluví o tom, že jde často o témata, o kterých chtějí hovořit. Jiné záležitosti probírají s českými přáteli a jiné s vietnamskými.

„...záleží jaké téma, třeba takový ty jak tady žijem a tak, třeba o diskriminaci a o rasismu se bavím víc s Vietnamcema, ale o škole a holkách, tak to se víc bavím s českýma, ty jsou taková víc stejný.“ (muž, 18 let).

U některých jedinců byla zaregistrována i jistá míra negace vůči vietnamským vrstevníkům, která však je hlavně shledána u těch, kteří silněji favorizují české prostředí a k vietnamskému zaujímají jistou míru nevole. *„Já vyrůstala s těma českýma kamarádama. Mně přijdou, že jsou úplně v pohodě. Ty vietnamský jsou takový furt doma zalezlý, učí se a*

tak.“ (žena, 19 let). Upřednostňování vietnamských přátel před českými nebylo zaznamenáno ani u participanta spadající do třetí kategorie. Naopak potvrzoval značný kontakt s českými přáteli a uváděl, že mezi jednotlivými skupinami sám nevnímá žádné značné rozdíly.

Jediná účastnice vnímá kvalitnější přátelství se svými vietnamskými přáteli, a to přestože sama má velice vřelé vztahy s českými jedinci. Své stanovisko vysvětlovala tím, že se jim svěříje častěji, neboť mají společnou znalost svého původu. Rovněž u ní byl zpozorován výrazněji pozitivnější vztah k Vietnamu a mnohem silnější vztah ke svým rodičům.

V tomto můžeme opět zpozorovat to, že lepší rodinné vztahy s rodiči vedou k lepšímu přijetí svého původu a v tomto případě se to odráží i v její ochotě více se svěřovat vietnamským přátelům, což je dáno tím, že může být pro tyto jedince těžké vysvětlovat českým přátelům různá stanoviska či názory ovlivněné vietnamskou kulturou a výchovou.

3.2.3.2 Vnímání rozdílů

Participant i participantky vnímají bez výjimky rozdílnost obou prostředí, a to nejen v oblasti jiného přístupu k výchově, ale rovněž i celkově v odlišnosti charakteru obou prostředí. To se projevuje často i v oblasti samotného typického chování obou skupin. Shodují se mnohdy v tom, že na rozdíl od konzervativního a přísného Vietnamu jsou nejen Česká republika, ale celkově vyspělé země západní Evropy daleko svobodnější a otevřenější, protože na rozdíl od Vietnamu tady nejsou některé věci natolik tabu. Vietnam je v jejich podání charakterizován jako více tradičně uspořádaná společnost, než jak je tomu v zemi, kde od svého dětství vyrůstali. V této společnosti je daleko negativněji pohlíženo na určité prvky individualismu, se kterými se setkáváme ve sféře partnerských vztahů Západu.

Potvrzuje se velká spjatost vietnamských rodin, kde je naprostým zvykem, že členové užší i širší rodiny žijí pohromadě. Jednoznačně se shodují na vysoké pracovitosti Vietnamců a na jejich přizpůsobivosti, která je v daných podmínkách nezbytná k uživení sebe a své rodiny. Naproti tomu české jedince charakterizují jako ty víc líné a ne tak cílevědomé. Tento jev si často vysvětlují tím, že Češi mají vše, co potřebují, mají už své pohodlí a standardy, a proto nemají potřebu se nějak více angažovat a snažit. Tento charakteristický rys však pouze konstatují, ale nehodnotí nijak negativně.

Na výše zmíněné prvky svobody nahlíží velice pozitivně. Budeme-li však mít v úmyslu zachytit jednotlivé rozdíly hodnocené podle jejich vlastního cítění a úsudku, dostaneme se ke zjištění, že ne vždy se v hodnocení rozdílů shodují. Je však velice zjevné, že ve svých výpovědích mnohdy kritizují Vietnam za jeho morálně svázaný charakter a zaostalost. Nejvíce se liší v rámci pohledu na partnerství. Mnohdy si všímají základního rozdílu, kdy podle jejich slov je vietnamské manželství silným závazkem, a proto se Vietnamci téměř nerozvádí. Naproti tomu Česká republika je z jejich pohledu výrazná svou vysokou rozvodovostí a vysokým počtem svobodných matek. Avšak názorově se jejich výpovědi mnohdy liší.

3.2.3.3 Vztah k České republice - vidění domova

Celkově druhá generace nepokládá Vietnam za místo domova, neboť v takovém prostředí nevyrostli a znají ho pouze z vyprávění anebo z návštěv příbuzných. Vietnam převážně vnímají pouze jako místo původů svého nebo svých rodičů. „*Vietnam je pro mě v podstatě cizí země, když tam jedu na dovolenou, tak je to dobrý líbí se mi tam. Ale kdybych tam měla žít, tak bych si to nedokázala představit.*“ (žena, 18 let).

V mém výzkumném šetření sedm dotázaných uvedlo Českou republiku jako místo jejich domova. Další dvě dotázané Českou republiku jako místo svého domova rozhodně neuvedli. Většinou to odůvodňovali tím, že domov je pro ně všude tam, kde se nachází jejich rodina. U obou participantek se opět potvrdilo, že jejich rodinné vztahy byly charakterizovány velice pozitivně, konflikty s jejich rodiči nebyly tak výrazné a obě silně zdůrazňovaly důležitost zachovat si některé prvky vietnamských typických charakteristik. Zde se ukazuje, jak významný faktor v tomto jejich postoji sehrává vztah s rodiči.

Celkově však lze tvrdit, že vztah k České republice je u celkem u sedmi participantů silný. V jednom případě došlo k mírnému zdůraznění toho, že k českému prostředí nemá daná zkoumaná takový citový vztah, neboť upřednostňuje spíše více temperamentnější prostředí podobné Vietnamu. Rovněž také celkem negativně tato zúčastněná hodnotila české chování, prostředí a měla daleko silnější vazby se svou rodinou. Její názorové přesvědčení v tomto ohledu může souviset jednak s osobnostní složkou, která je více emocionálně nakloněna k tomuto typu prostředí, také to může souviset s tím, že tato informantka během svého života častěji a intenzivněji navštěvovala Vietnam i jiné státy Asie. Poslední jedinec spadající do třetí kategorie vidí jednoznačně svůj domov ve Vietnamu a plánuje se tam v budoucnu usadit. Jeho citový vztah s českému prostředí zde logicky není silný.

Rovněž byla zjišťována jejich znalost a vztah k vietnamskému jazyku. Tady se ukázalo, že na rozdíl od jejich rodičů, kteří komunikují jen či převážně ve vietnamštině, druhá generace jednak neovládá vietnamštinu písmem, ale dokonce mnozí potvrzují i to, že se vietnamsky ani nedomluví. U většiny byla zaznamenána lítost nad tím, že tento jazyk příliš neovládají, přestože mají k němu většinou celkem pozitivní vztah. Jen jedna účastnice se přiznala k tomu, že příliš tento jazyk nemá v oblibě. Možná to souvisí i s tím, že svými stanovisky je více nakloněna

k vyspělejšími státy Západu a Českou republiku vnímá jako svůj skutečný domov.

Hmatatelným rysem, který potvrzuje jejich silnou náklonnost k České republice, je fakt, že čtyři jedinci patřící do první kategorie se sami bez dotázaní vyslovili pro to, že mají zájem o české občanství na úkor toho, že se tím vzdají svého původního vietnamského, neboť český zákon nedovoluje dvě státní příslušnosti. Tito jedinci opět splňují charakteristiky týkající se zhoršených rodinných vztahů, hodnotových preferencí naklánějících se spíše směrem k vyspělým státům.

3.2.4 Vidění vlastní pozice v české společnosti

3.2.4.1 Okolí

Reakce okolí jsou obecně velice důležité. Aby se jedinec cítil součástí nějaké skupiny nebo nějakého sociálního celku, musí mu být jeho účast a sounáležitost potvrzována společností. Reakce okolí silně determinují to, jak se zde jedinci cítí a jak vidí svou pozici. Promítá se zde postoj dané majoritní společnosti k určité menšině, zde tedy konkrétně české společnosti vůči vietnamské menšině, která se může projevat jistou mírou netolerance a nepřátelství vůči této skupině.

Je zde však zapotřebí rozlišit tři významové roviny charakterizované intenzitou nepřátelských projevů. První rovina představuje pouze osobní pocit nepřátelského přístupu ze strany české společnosti vůči Vietnamcům. Pocit však není doložen prokazatelným xenofobním jednáním ze strany majoritní společnosti. Druhá rovina by se dala nazvat jako rovina zaznamenaných projevů nepřátelskosti ve většinové společnosti v podobě narážek, nadávek či v projevovaných předsudcích vůči jejich menšině. Třetí a poslední složku tvoří skutečné projevy diskriminace a rasismu vůči jejich skupině.

První dimenze se dotýká celé druhé generace, neboť ta si je vědoma své nesnadné pozice ve společnosti a jisté míry svojí nepopularity, kterou v majoritní společnosti pocítují. Musíme zde však rozlišit dvě významové roviny. V první linii se shodují, že jejich přátelé a vrstevníci je berou jako sobě rovné, nevnímají je nikterak negativně a nevymezují se k nim jako cizincům. „*V okruhu přátel mě vidí jako člověka prostě, vidí mě jako Čecha.*“ (žena, 19 let). V druhém směru však potvrzují, že v okruhu cizích lidí je na ně nahlíženo méně příznivěji. „*Někdy nemusí nic říkat, stačí jen jak se podívají.*“ (žena, 17 let). Často si tento jev vykládají i různými způsoby. Většinou pohlíží na českou společnost jako na celkem xenofobní uskupení, jež se projevuje určitou míru nevraživosti vůči nejen jejich minoritě, ale i vůči jiným cizincům. „*Já si myslím, že jsou tak předpojatí vůči všem národnostem celkově. Já si myslím, že oni nejsou připravení na to, aby přijímali jiný národnosti a jiný státy.*“ (muž, 20 let).

Většina dotazovaných srovnává xenofobní projevy proti Vietnamcům s problematickým vztahem majoritní české společnosti k romské menšině. Ta sice z odborného pohledu není skutečnou cizineckou skupinou, přesto jim je z pohledu druhé generace přiřazováno špatné postavení v rámci České republiky, kdy poukazují na silnou míru nepřátelskosti Čechů vůči této skupině. Z tohoto jednání celkem jasně vychází, že svou pozici vymezují v návaznosti na toto etnikum, které je podle názoru většiny na tom v popularitě u české majoritní společnosti ještě o něco hůře, než je jejich národnostní skupina. „*Češi jsou hrozně proti Cikánům, já nevím. Až jednou udělají proti nim nějakou reformu, a tenhle problém zmizí, tak přijdou na řadu Vietnamci.*“ (žena, 19 let). Už tato samotná jejich tendence, která vede tyto mladé jedince ke srovnávání se s touto odmítanou skupinou jedinců, se odráží v jejich pocitu, že jsou jistou mírou i oni odmítání ze strany většinové společnosti.

To lze zpozorovat i v jednom konkrétním případě, kdy jeden z účastníků výzkumu mluvil o tom, že důvodem, proč se na veřejnosti více schází s Čechy je to, že lépe mezi ně zapadne, tedy není tak vidět a tím na sebe neupoutává takovou pozornost, protože si je vědom negativního hodnocení většinové společnosti.

„Já abych řekl pravdu, tak většinou když jsem s českýma kamarádama, tak se cítím líp, protože nechci nějak dotknout Čechů, ale že když jde třeba skupina Vietnamců někam do baru, tak Češi mají takový_víš_ jakoby divný pohled na to, kde se tady vzali a takhle. Takže se cítím líp. A když jdu se skupinkou Vietnamců jako kamarádů, tak se cítím hůř, ne vůči tomu, že jdu s vietnamskýma kamarádama, ale že se bojím té společnosti víš, co řekne na tu skupinu těch lidí. Takže se líp cítím s českýma lidma, pak mě berou víc. Jako že jsem víc Čech než Vietnamec.“ (muž, 20 let).

Takovýto pocit tohoto jedince lze dát do souvislosti i s tím, že u některých dotázaných se objevuje tvrzení, že i samotné pojmenování Vietnamec, které by samo o sobě mělo být neutrální kategorií, vnímají osobně ve spojitosti s některými negativními kontacemi.⁹ Pouhý pocit toho, že je česká společnost do svých řad zcela nepřijímá, je spojený s pocitem jistého strachu z majoritní společnost. Může být rovněž způsoben tím, že si jsou přímo vědomi jistých předsudků vůči jejich etnické skupině, nehledě na to, že sami takovouto zkušeností nemuseli projít.

„No třeba ta aféra, jak vyhořela ta tržnice v Brně, nebo v Praze. Jsem četla ty diskuze, ale četla jsem to jen chvilku, jsme to nemohla už číst. Tam psali takový ty věci jako ať shoří všichni. Já nevím, si myslím, že v Český republice je hodně rasistů, ale nevím, myslím, že to veřejně

---

⁹ To může být důsledkem rovněž častého negativního mediálního prezentování této národnostní skupiny, což bude přiblíženo níže.

neřeknou, ale jakmile to můžou říct anonymně, tak to řeknou.“ (žena, 19 let)

Již jistá pojmenování a urážky vztahující se celkově k jejich etniku, jak z jejich výpovědí vyplývá, mohou evokovat právě takovéto pocity. Sami jmenovali označení pro Vietnamce - větve, šikmoocí, tržníci, rákosníci, rejže atd.

Druhá dimenze pohledu se týká jistého skutečného projevu nepřátelského jednání vůči nim samotným nebo vůči příslušníkům stejné etnické minority. Všichni sice potvrzují, že již zaznamenali takovéto jednání vůči Vietnamcům obecně a v některých případech i vůči své osobě ve formě jistých nadávek a urážek, avšak podotýkají, že to není nikterak pravidelné či významně časté. Takže můžeme tvrdit, že nezažívají značné ponižování či jiné útoky ze strany české veřejnosti. Avšak přesto se to zde objevuje. *„Jen zaslechnu, jak se takhle baví mezi sebou. Občas slyším nějaké narážky, ale nic extrémního.*“ (žena, 18 let). Často zde zmiňují i to, že takovéto narážky přicházejí někdy i ze stran jejich vrstevníků či přátel, kteří obecně zesměšňují jejich skupinu. Avšak většinou dodávají, že si už na to zvykli a že to není mířeno proti nim osobně.

Pouze v některých případech bylo potvrzeno nepříjemné či neuctivé chování vůči jiným Vietnamcům či vůči jejich rodičům. Ve dvou v případech se jednalo o rodiče, kteří pracují jako prodavači ve vlastním obchodě. Podle jejich slov na ně občas někteří Češi více dovolují a to především proto, že nedokáží tak plynule a pohotově mluvit česky, aby jim dokázali oponovat. *„Občas mě štve jak ti náctiletí tykaj mému tátovi, to mě štve. Já taky netykám jejich rodičům a můj táta není žádnéj podržtaška, aby mu tykali .*“ (žena. 19 let). Samotné téma tykání ukázalo, že někteří jedinci vidí toto jednání jako podsouvání jakési nižší či podřadnější pozice ve společnosti. Jiní si to vysvětlují tím, že je to dáno

právě skutečností, že ve Vietnamu nedochází k rozlišování mezi vykáním a tykáním a v návaznosti na to jejich rodiče neumějí vykat a z toho důvodu zase nevykají češi jim.

Třetí dimenze, jež se týká konkrétních projevů diskriminace vůči jejich osobě, nebyla ani jedním z participantů zaznamenána. Z pohledu druhé generace vietnamských jedinců lze Českou republiku charakterizovat jako sice svým způsobem xenofobní, ale ne však s významnými rasistickými či diskriminačními tendencemi.

3.2.4.2 Stereotypy o povolání Vietnamců

V tomto okruhu byl zjišťován postoj druhé generace vůči typickému zaměstnání vietnamských příslušníků, tedy obchodníkům s vietnamským nekvalitním oblečením a drobnou elektronikou, stánkovým prodejčům či provozovatelům večerek. V tomto okruhu však se jejich názory liší. Část k tomu zaujímá takový postoj, že v tom nevidí nic negativního a naopak to bere jako pouhý zdroj příjmů a obživy. Druhá část vnímá takovouto vysokou koncentrací Vietnamců v určitém sektoru práce jako spíše negativní. U dvou dotázaných byl explicitně vysloven i stud nad tím, že jejich etnická skupina provozuje takto neatraktivní zaměstnání, což se podle nich potom odráží i v tom, jak se dívá společnost na všechny ostatní Vietnamce, tedy i na ně. *„Občas se stydím, že je tady tolik vietnamských večerek, podle mě z pohodlněli, a proto tady mají krámky a večerky. Oni si pořád neuvědomují, že vietnamská pověst je špatná.“* (muž, 20 let).

Je zde však zjevné, že si jakési společenské nepopularity těchto typů zaměstnání jsou vědomi všichni. Zaznívaly zde myšlenky, že ví, že k nim Češi zastávají negativní postoj. Vysvětlovali si to mnohdy tím, že česká majorita má pocit, že jim jejich menšina bere práci a že se díky vysoké koncentraci vietnamské populace v určitém sektoru snížil status

této činnosti. *„Když mě někdo cizí vidí, tak si prostě řekne Ježíš tržník no, šikmookej.“* (muž, 18 let).

V tomto ohledu zde hraje roli i vnímání postavení rodičů, kteří mnohdy zastávají společensky málo ceněnou pracovní pozici, což by u některých dětí mohlo vést pocitům studu. Tento jev se však mírně projevil jen u jedné z informátorek, jež sama potvrzovala, že není příliš spokojená s tím, jak se její rodiče živí. *„Já si myslím, že to je trochu podřadná práce. Jako potom mluvím nerada s ostatními o tom co oni dělají, ale když tím dokáží uživit rodinu, tak ať to dělají no. Asi potom, když se mě někdo zeptá, co dělají moji rodiče, ne že bych se tím hodně chlubila.“* (žena, 18 let). Jiná informátorka zase potvrdila jistý pocit radosti ve chvíli, kdy její rodiče přestali tuto práci vykonávat.

Je tedy možné, že méně důstojné postavení rodičů v rámci českého prostoru může mít značný vliv, avšak u dalších participantů se to nepotvrdilo. To lze vysvětlit jednoduše tím, že vzhledem k tomu, že jsou vychováváni svými vietnamskými rodiči k vysoké úctě, si nemohou podobné myšlenky připustit, neboť jsou si vědomi toho, že i přes nízké vzdělání jejich rodičů si cení skutečnosti, že efektivně dokáží zaopatřit rodinu. U těchto participantů/tek však spíše hraje roli fakt, že v současné době kromě tří případů ani jeden z rodičů nezastává typické vietnamské výše zmíněné zaměstnání.

U jedné informátorky byla však zaznamenána naopak značná obhajoba typického zaměstnání Vietnamců. V tomto případě se jednalo vyloženě o večerku a bar, které provozují její rodiče. Ona si cenila tvrdé práce svých rodičů, kterou sama poznává, neboť jim často vypomáhá. Váží si toho, že se velice dobře dokáží postarat o svou rodinu a že díky jejich pracovitosti mají oni i sourozenci značné materiální zabezpečení. Naopak zde kritizuje českou populaci za jejich lenost, kdy se nezmohou na nic jiného než na stěžování si.

3.2.4.3 Média a kriminální jednání

V mnoha případech se informátoři obracejí k problematice médií, kdy jim dávají za vinu vznik stávajících předsudků české společnosti vůči jejich minoritě, neboť podle slov většiny z nich, média ukazují o nich jen to špatné, ne však to dobré. Na tom se různými interpretacemi shodli všichni zúčastnění. *„Oni tam dávají jen to špatné, lidé to chtějí vidět, že Vietnamci prostě špína, ale nedají tam třeba to, že tamten kluk támhle vyhrál olympiádu z matematiky.“* (žena, 19 let).

Vietnamské děti si jsou také vědomy typických kriminálních aktivit, které se pojí s jejich minoritou jako je pašování, pěstování marihuany či padělání výrobků a oblečení. V rámci toho byla pouze u dvou participantů projevována míra soucitu nad tímto jejich počínáním, zdůvodněná tím, že motivem pro jejich jednání je uživení rodiny. Ale i u nich, a zvláště pak u ostatních účastníků, bylo zaznamenáno určité rozhořčení nad tímto počinem, neboť to podle jejich slov kazí reputaci a pověst všem Vietnamcům. Z takovýchto odpovědí je zřejmé, že se tito jedinci značně distancují od této skupiny Vietnamců páchající kriminální jednání, avšak jsou si vědomi toho, že díky těmto aktivitám může být na ně podobně nahlíženo.

„Je to jedna velká bublina, jeden něco udělá a hned to dělají všichni, i když to nemá nic společného s naší rodinou, dívají se na nás stejně.“ (žena, 19 let), *„Vietnamci prostě pěstují trávu, pak to dají do médií...A bůh ví jakéj Čech si řekne, ten pěstuje trávu. To samý s tradicí. Ve Vietnamu se třeba jí psi, že jo...Ale naše rodina nejí psi, ale v médiích zase, že Vietnamci snědli deset psů a třeba se to i jako odráží. Třeba nějaká česká paní šla a vedla psa a já tam jdu naproti a ona si ho zavolá na druhou stranu.“* (muž, 20 let).

Často se zde vyslovovali k tomu, že kvůli negativní medializaci raději zpravodajské vysílání v televizi nesledují a podobné informace o vietnamské menšině účelně nevyhledávají.

3.2.4.4 Vzdělání

Vedle většinového negativního hodnocení jejich národnostní skupiny bývají však obecně jejich děti oceňovány za úspěchy ve školách, kde jsou často považovány za inteligentní elitu třídy, neboť jejich výsledky jsou většinou výborné či maximálně chvalitebné. Důkazem je, že všichni participanti absolvují v současné době gymnázium nebo obchodní lyceum a chystají se na vysokou školu nebo už ji studují. Není u nich zaznamenána žádná tendence k opuštění školy, jako to bylo zaznamenáno u druhé generace imigrantů z Karibiku [Watters 1994]. Tato situace bývá v návaznosti na jiné výzkumy interpretována tak, že na rozdíl od vietnamské druhé generace v Americe nedostávaly děti imigrantů z Karibiku sociální kapitál od své komunity, jenž zvyšuje aspirace těchto dětí [Zhou, Bankstone: 830-833].

Podobný příznivý vliv komunity není v tomto výzkumu znám, avšak lze předpokládat, že na základě charakteristiky participujících není vliv komunity u těchto jedinců příliš markantní, neboť, jak sami potvrzují, žijí rozseti v majoritní společnosti a jejich sociální kontakty a interakce se uskutečňují především v rámci většinové společnosti. To neplatí u jedince, jenž se nachází ve třetí kategorii, neboť na něj od útlého dětství působila i jeho etnická komunita.

S odlišným vysvětlením vyšších aspirací ve vzdělání přichází i Šárka Martínková. Ta tvrdí, že ty děti, které zažily pracovní začátky svých rodičů, mají vyšší ambice ve vzdělání oproti mladším jedincům, kteří nezažili tíživé podmínky začátků svých rodičů [Martínková 2010: 39-40]. Do této kategorie spadají i tito informátoři/ky, což se vzhledem k jejich aspiracím a současnému studiu se potvrzuje.

Tato jejich všeobecně známá úspěšnost ve vzdělávacím systému v kontextu vidění vlastní pozice se může stát značným aspektem vedoucí k pozitivnímu vnímání této skupiny dětí právě u české majoritní společnosti. Důležitost dobrého vzdělání vnímají i sami participanti a spatřují v něm značný potenciál v posílení jejich pozice. *„Slušným Vietnamců nezbyvá nic jiného, než vzdělání. Potřebují získat respekt. Když si nezískám respekt, tak budu považován za stánkaře, nebo pojídače psů.“* (muž, 20 let). Díky tomu můžeme tvrdit, že úspěšnost ve vzdělání je významným prvkem mající pozitivní dopad na celkové vnímání svých vlastních pozic.

3.2.5 Vlastní přiřazení a identita

Vlastní přiřazení je důležitým ukazatelem toho, jak participanti sami uvažují o své pozici v rámci české společnosti. U otázek, zda se oni sami považují za Čecha či jak by odpověděli na otázku „Kdo jsi?“, bylo zaznamenáno u všech výrazné zamyšlení se. Často nedokázali participanti odpovědět, zda se vidí jako Češi. Po různě dlouhém uvažování se čtyři přítomní jedinci označili jako spíše Češi. Tři se vyslovili k tomu, že jsou tak někde mezi oběma kategoriemi s tím, že jasně zdůrazňují, že jsou tzv. potomci západního vyspělého světa

„Kdybych byl Čech, i když já jsem v podstatě Čech...i když nevím, jsem asi spíš Evropan.“ (muž, 20 let). *„Jsme taková ztracená generace, někde uprostřed, jsme na rozhraní. Ve Vietnamu bych nedokázala žít, radím se spíš do západní společnosti.“* (žena, 18 let).

Pouze tři participanti se označil při rozhovoru za Vietnamce s odkazem na krevní příslušnost k této etnické skupině. Přesto však svoje místo vidí opět v západních společnostech.

„Ne jsem Vietnavec prostě, nikdy bych o sobě neřekl, že jsem Čech prostě. Jsem z vietnamské kultury, mám tu krev, ale chovám se“

spíš jako ze západní kultury.“ (muž, 18 let), „Řekla bych, že jsem Vietnamka žijící v české zemi“ (žena, 20 let).

Můžeme tedy říct, že provázanost s původem je u všech zkoumaných sice nízká, ale v tomto ohledu nezanedbatelná, neboť vietnamská kultura a mentalita jim je na ně přenášena různou intenzitou pouze rodiči, s kterými v dětství netrávili příliš času. Naopak nejvíce se tyto jedinci vyskytují v prostředí školy a u svých českých přátel, jsou tedy povětšinu dne v těsném sociálním kontaktu s majoritní společností.

Na jejich výsledné volbě, zda se skutečně považovat Čecha, hraje významnou roli právě problematika vlivu okolí. Mnoho z nich uvedlo, že oni sami se vidí jako Češi, ale z pohledu široké veřejnosti jim je tento jejich status vyvrácen, neboť vědí, že jejich češství není akceptováno. Tady je tedy zaznamenána určitá míra rozpolcení, kdy se nepovažují za Vietnamce, ale rovněž si nejsou jisti, zda se mají přímo označit za Čecha, takže se k této skupině stoprocentně nepřirážují. Podobná skutečnost byla zaznamenána v díle *Becoming Amerika/Becoming New Yorkers: The second generation in a Majority Minority City*, kteří se zabírali tématem druhé generace v New Yorku. Zde bylo zaznamenáno, že druhá generace pohlížela na bílé domorodce, tedy na Američany, jako na součást jiného světa, kam oni nepatří kvůli své rase a etnickému původu. Proto se mnoho z nich s touto rozpolceností vyrovnalo tak, že si našli pro sebe jiné pojmenování a začali se nazývat New Yorkčany. Tento jev si vysvětlují tím, že je daleko snazší se stát New Yorkčanem než Američanem [Kasinitz, Mollenkopf, Waters 2002]. Podobná tendence je zaznamenána i v tomto vzorku, kdy jedinci dlouze váhají, jak se mají označit. V jednom případě došlo i ke podobnému jevu, kdy se jeden z nich označil raději za Evropana.

V našem kontextu by jistě nedošlo k označení příslušnosti podle některého z měst, neboť v tomto kontextu má New York jinou symbolickou hodnotu, kdy je toto město známé jako město migrantů.

Je zde potřeba jistě zdůraznit, že zde podle všech participantů významnou roli hraje právě otázka vzhledu, neboť je jejich neevropská podoba významným a prvotním ukazatelem jejich odlišnosti. Ta je důležitým podnětem pro okolí, které je pak na základě tohoto může vyčleňovat ze svých řad. To dokládají právě mnozí participanté. *„Jestli mě berou jako Čecha? No možná kdybych měla pytel na hlavě, tak by mě tak brali.“* (žena, 17 let).

Mnohdy spontánně, tedy bez mého přímého dotazu, navazovali na otázky své identity bez ohledu na to, kam sami sebe přiřadili. Často mluvili o dvou světech, ve kterých se pohybují a které jsou součástí jejich identity. Už samotný fakt, že se účastníci ve svých výpovědích ke své identitě spontánně vyjadřovali, vypovídá o důležitosti tohoto aspektu v jejich životě. Otázka identity tedy hraje v životě vietnamské druhé generace významnou roli, neboť jedinci často zmiňují svou rozpolcenost, která u nich vzniká v návaznosti na pohyb ve dvou odlišných prostředích. V prvním směru můžeme hovořit o tom, že v zemi, ve které se narodili a která by jim měla být domovem, jsou neustále z řad členů majoritní společnosti považováni za cizince. *„Občas nevím, kam patřím. Je složitý vyrůst v Evropě, mít českou mentalitu a být Vietnamcem.“* (muž, 20 let). Na druhou stranu jejich status občana není akceptován ani ve Vietnamu. Mnoho z nich potvrzuje, že pro ně Vietnam není domovem a jsou dokonce při návštěvě Vietnamu odmítáni samotným obyvatelstvem, neboť na nich je znát, že tam nepatří. Jsou tedy cizinci i v zemi svého etnického původu.

Ve druhém směru na ně působí přechod mezi dvěma odlišnými kulturami. To je podle jejich slov sice jejich součástí, ale v subjektivní

rovině mívají často pocit rozpolcenosti. „*Mezi oběma kulturami přecházím nějak automaticky. Ale připadám si nějak rozpůlená, když jsme s Vietnamci, je to zas ta má druhá půlka.*“ (žena, 17 let). Zde se ukazuje, že problematika identity a vnímání vlastní pozice je ve společnosti velice provázaná, což není nic neobvyklého, neboť i J. Piaget říká, že člověk si zkušenostmi a interakcí s prostředím vytváří představu o reálném světě, který pak hodnotí a vytváří pojetí sebe sama [Piaget in Vágnerová 1996: 102-104].

Ke konečnému slovu ohledně identity druhé generace Vietnamců v České republice je vhodné navázat na typy identit Mary C. Watters. Ta charakterizovala tři možnosti, jak se vyrovnat s tlakem, jenž na jedince působí. V rámci předcházejícího zjištění můžeme tedy hovořit o tom, že jedinci první a druhé kategorie volí třetí variantu, tedy svou identitu vytváří v rámci určitého spojení národní a etnické identity.

5. ZÁVĚR

V této práci byly popsány základní charakteristiky druhé generace Vietnamců na území České republiky prostřednictvím již sepsané literatury a vlastní sebereflexe participantů. Kvalitativní výzkum se zaměřil na oblast rodinných vztahů, vidění vlastní pozice a vnímání hodnotových preferencí. Tato zjištění poté vedla k objasnění identity imigrantské druhé generace. To je hlavním přínosem této práce, neboť nám poskytuje vhled do důležitých momentů života druhé generace Vietnamců v České republice. Z tohoto důvodu by se mohla práce použít jako zdroj pro utvoření obecné představy o klíčových aspektech jejich života, či se stát cenným podkladem pro hlubší analýzu některých z témat. Je však důležité brát na vědomí, že zjištění obsažené v praktické části, není možné zobecnit, tedy vztáhnout je na celou druhou generaci Vietnamců v České republice. To nám neumožňuje malá velikost výzkumného

vzorku a také jeho specifčnost, neboť participantí pocházejí z malých obcí západních Čech a jsou typičtí tím, že kromě jedné výjimky nejsou ovlivněni vietnamskou komunitou.

Vietnamská kultura je z pohledu druhé generace vylíčena jako tradiční společnost, která je silně ovlivněna striktními pravidly vztahových vzorců. Naopak Českou republiku vnímají jako značně liberálnější. V kontextu toho se tito jedinci stávají předmětem nejen dvojího, ale rovnou několikanásobného tlaku, kdy na jedné straně na ně působí rodiče se svými nároky na udržení jejich etnické identity a na druhé straně na ně působí každodenně prožívaná realita odehrávající se v českém prostředí. Ta je upevňována častou interakcí s českou majoritou a mediální prezentací. Termín několikanásobného tlaku zde byl zvolen proto, že se sice jedinci pohybují mezi dvěma světy, avšak existuje mnoho faktorů, jenž ovlivňují jejich výslednou preferenci jednoho z těchto světů.

Z výsledků výzkumného šetření vyplynulo, že za svůj domov považují sice většinou Českou republiku, někteří se dokonce i považují za Čecha, avšak tento jejich status kvůli jejich neevropskému vzhledu není akceptován českou majoritou. Vnímání vlastní pozice zhoršuje vědomí negativního pohlížení na vietnamské imigranty v české společnosti, což je podporováno i médii. Na druhou stranu si své vědomí vlastní pozice vylepšují svými úspěchy ve vzdělání.

Na udržení či ztrátu jejich etnické identity má vliv především charakter rodinných vztahů, míra integrace, postoje rodičů, jejich přijetí či nepřijetí majoritní společností a její celkové reakce. Jejich identita v návaznosti na míru integrace, byla rozdělena do třech základních kategorií. První kategorie se vyznačuje vyšší spjatostí se s Českou republikou, či zeměmi západního světa, kdy participující mají vyšší tendenci vzdalovat se své etnické identitě. Druhá skupina se nachází někde na pomezí, neboť sice vidí své místo v zemích západního světa, či

v České republice, avšak má větší sklon k zachování si etnické identity v porovnání s první kategorií. Třetí skupina naopak má blíže k vietnamské společnosti a svou etnickou identitu si zcela zachovává. V rámci takto nadefinovaných tří kategorií, můžeme hovořit o tom, že zatím u této druhé generace nedošlo k úplné asimilaci do české společnosti, tedy stále si tato generace vietnamských imigrantů zachovává alespoň část své etnické identity.

Vzhledem k tomu, že se jedná o nejstarší jedince druhé generace, lze předpokládat, že integrace mladších ročníků do majoritního prostředí, by mohla probíhat spíše v duchu první vytvořené kategorie těchto jedinců nebo by mohlo docházet již k úplné asimilaci. Avšak toto téma by se mohlo stát předmětem jiného nadcházejícího výzkumu.

6. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

Berry, J. W. A. 2001. „Psychology of Immigration.“ *Journal of Social Issues*. 57 (3): 615–631.

Bittnerová, Dana, Mirjam Moravcová (eds.). 2011. *Etnické komunity: integrace, identita*. Praha : FHS UK.

Brouček, Stanislav. 2003. *Imigrace, adaptace, majorita: Český pohled na Vietnamce*. Praha: Etnologický ústav AV ČR.

Černík, Jan (ed.). 2006. *S vietnamskými dětmi na českých školách*. Jinočany : H & H Vyšehradská.

DeFleur, Melvin L., Sandra J. Ballová-Rokeachová. 1996. *Teorie masové komunikace*. Praha: Karolinum.

Drbohlav, Dušan (eds.). 2010. *Migrace a (i)migranti v Česku : kdo jsme, odkud přicházíme, kam jdeme?*. Praha: Sociologické nakladatelství.

Frýdlová, Pavla. 2004. *Žijí vedle nás: (z projektu Rodina od vedle)*. Praha: Slovo 21.

Giddens, Anthony. 1999. *Sociologie*. Praha: Argo.

Hendl, Jan. 2008. *Kvalitativní výzkum: Základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál.

Heřmanová, Vladislava. 2006. „Identita a psychologie.“ Pp. 93-98 in Jaroslav Balvín (eds.) *Identita ve vztahu k národnostním menšinám. Mezinárodní konference: 5. setkání národnostních menšin, 24. setkání Hnutí R.* [CD ROM] Praha, 10.-11. 11. 2005.

Hofírek, Ondřej. 2009. „Vietnamská imigrantská ekonomika v České republice.“ *Migrace online* [online], [cit. 5.11.2012] Dostupné z: <http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2185257>

Hofírek, Ondřej, Michal Nekorjak 2009. Vietnamští imigranti v českých velkoměstech – Integrace přistěhovalců z Vietnamu Pp. 161-194 in Rákoczyová, Miroslava, Robert Trbola (eds.). 2009. *Sociální integrace přistěhovalců v České republice.* Praha: Sociologické nakladatelství.

Kasinitz, Philips, John Mollenkopf, Mary C. Waters. 2002. „Becoming America/Becoming New Yorkers: Immigrant Incorporation in a Majority Minority City.“ *International Migration Review* 36 (4): 1020-1036.

Kocourek, Jiří. 2002. *Poznáváme svět dětí Vietnamu.* Plzeň: Foto&Tisk Znamenaný.

Kocourek, Jiří. 2005. Vietnamci v ČR. *Socioweb* [online], [cit. 5.11.2012] Dostupné z: <http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=199&lst=108>

Kružíková, Jana. 2006. „Koncept identity u M. Bubera a M. Lévinase.“ Pp. 87-90 in Jaroslav Balvín (eds.) *Identita ve vztahu k národnostním menšinám. Mezinárodní konference: 5. setkání národnostních menšin, 24. setkání Hnutí R.* [CD ROM] Praha, 10.-11. 11. 2005.

Kružík, Josef. 2006. „Identita, cizinec a národ v myšlení Emmanuela Lévinase.“ Pp. 83-87 in Jaroslav Balvín (eds.) *Identita ve vztahu k národnostním menšinám. Mezinárodní konference: 5. setkání národnostních menšin, 24. setkání Hnutí R.* [CD ROM] Praha, 10.-11. 11. 2005.

Leontiyeva, Yana, Martin Vávra (eds.). 2011. *Postoje k imigrantům* [CD ROM]. Praha : Sociologický ústav Akademie věd ČR.

Mann, B. Arne. 2006. Etnická identita – životná nevyhnutnosť. Pp. 62-67 in Jaroslav Balvín (eds.) *Identita ve vztahu k národnostním menšinám. Mezinárodní konference: 5. setkání národnostních menšin, 24. setkání Hnutí R.* [CD ROM] Praha, 10.-11. 11. 2005.

Martínková, Šárka. 2006. Sociabilita vietnamského etnika v Praze. Pp. 167-211 in Uherek, Zdeněk, Zuzana Korecká, Tereza Pojarová (eds.). *Cizinecké komunity z antropologické perspektivy.* Praha: Etnologický ústav AV ČR.

Martínková, Šárka. 2008. Banánové děti. *Archiv klubu Hanoi* [online], [cit. 9.12.2012]Dostupné z:
<http://www.klubhanoi.cz/view.php?cisloclanku=2008102001>

Martínková, Šárka. 2010. *Vietnamská komunita v Praze.* Praha: Muzeum hlavního města Prahy.

McQuail, Denis. 2007. *Úvod do teorie masové komunikace.* Praha: Portál.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. 2010. *Na křižovatce kultur, aneb, Romové, Vietnamci a Číňané mezi námi*. Praha: Národní institut dětí a mládeže.

Němeček, Jiří. 2012. Cizinci v ČR: Vietnamci se u nás zakořenili. *Český statistický úřad*. [online], [cit. 4.4.2013] Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/tz.nsf/i/cizinci_v_cr_vietnamci_u_nas_zakorenili20120214

Nový, Ivan (eds.). 1996. *Interkulturální management. Lidé, kultura a management*. Praha : Grada.

Nožina, Miroslav, Filip Kraus. 2012. *Bossové, vojáci a zrnka rýže: vietnamské kriminální sítě v ČR a jejich mezinárodní dimenze*. Praha: Ústavem mezinárodních vztahů v Praze.

Partyk, Petr. 2012. Šílenec a odcizení. *Archiv klubu Hanoi* [online], [cit. 13.3.2013] Dostupné z: <http://www.klubhanoi.cz/view.php?cisloclanku=2012052302>

Portes, Alejandro, Min Zhou. 1993. „The New Second Generation: Segmented Assimilation and Its Variants.“ *Annals of the American Academy of Political and Social Science* 530: 74-96.

Portes, Alejandro, Richard Schauffler. 1994. „Language and the Second Generation: Bilingualism Yesterday and Today“ *International Migration Review* 28 (4): 640-661.

Pyke, Karen. 2000. „The normal American Family as an Interpretive Structure of Family Life among Grown Children of Korean and Vietnamese Immigrants.“ *Journal of Marriage and Family* 62 (1): 240-255

Reichel, Jiří. 2009. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada.

Rýdl, Karel. 2006. Identita z hlediska pedagogiky. Pp. 90-93 in Jaroslav Balvín (ed.) *Identita ve vztahu k národnostním menšinám. Mezinárodní konference: 5. setkání národnostních menšin, 24. setkání Hnutí R*. [CD ROM] Praha, 10.-11. 11. 2005.

Schmid, L. Carol. 2001. „Educational Achievement, Language-Minority Students, and the New Second GenerationAuthor(s)“ *Sociology of Education* 74:71-87.

Simmel, Georg. 2006. Peníze v moderní kultuře a jiné eseje. Praha: Sociologické nakladatelství.

Vágnerová, Marie. 1996. *Úvod do psychologie*. Praha: Husitská teologická fakulta.

Vlachová, Klára, Blanka Řeháková. 2004. „Národní identita a národní hrdost v Evropě.“ *Sociologický časopis* 40 (4): 489–508.

Vlček, Tomáš. 2008. Bilaterální vztahy České republiky a Vietnamské socialistické republiky. *Internetový politologický časopis e-Polis*. [online], [cit. 12.4.2013] Dostupné z: <http://www.e-polis.cz/mezinarodni-vztahy/322-bilateralni-vztahy-ceske-republiky-a-vietnamske-socialisticke-republiky.html>

Waters, Mary C. 1994. „Ethnic and racial identities of secondgeneration black immigrants in New York City.“ *International Migration Review* 28 (4): 795-820.

Zhou, Min. 1997. Growing Up American: „The Challenge Confronting Immigrant Children and Children of Immigrants.“ *Annual Review of Sociology* 23: 63-95.

Zhou, Min, Carl L. Bankston III.1994. „, Social Capital and the Adaptation of the Second Generation: The Case of Vietnamese Youth in New Orleans“. *International Migration Review* 28 (4): 821-845.

7. RESUMÉ

The theme of this bachelor work is a description of some aspects of the second generation of Vietnamese, who live in the Czech Republic. The concept of the second generation is in this work constituted by the children of Vietnamese immigrants, who were already born at the area of the Czech Republic and/or have been living here at the latest since they were four years old. The work is built on already existing specialized literature and contains also findings of other surveys on the theme of second generations in general. Furthermore, it presents findings from our own qualitative survey, which is interpreted by narration of ten representatives of the second generation. These participants are specific by the fact that they were brought up in small villages in the Western Bohemia and they are major now. Semi structuralized interviews and thematic analysis is used for the purposes of collecting data and data analyses. Their reciprocal intergeneration relationships, the conception of differences between the two cultures and their view of the resulting identity in the Czech Republic are described within the survey. Their identity is characterized and various aspects influencing their resulting identity are recorded through these thematic areas. From the findings of the survey it follows that this second generation of Vietnamese still keeps a part of their original identity thus a complete assimilation into the Czech community does not occur. It is caused partly by the consciousness that they are not accepted by the community as Czechs and partly by the fact that they are aware of the negative opinion on their immigrant group in general. Even family relationships influence their ethnic identity; it was established that extensive argumentativeness in the family and overall worse family relationships discourage them from their original ethnic identity.

